

Folklor u izvannastavnoj i izvanškolskoj aktivnosti učenika primarnog obrazovanja u Županji i njezinoj okolici

Filipović, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:910685>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Josipa Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

DIJANA FILIPOVIĆ

FOLKLOR U IZVANNASTAVNOJ I IZVANŠKOLSKOJ AKTIVNOSTI UČENIKA
PRIMARNOGA OBRAZOVANJA U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI

Diplomski rad

Pula, srpanj 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanost

DIJANA FILIPOVIĆ

FOLKLOR U IZVANNASTAVNOJ I IZVANŠKOLSKOJ AKTIVNOSTI UČENIKA
PRIMARNOGA OBRAZOVANJA U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI

Diplomski rad

JMBAG: 0303050725, redoviti student

Studijski smjer: Učiteljski studij

Predmet: Glazbena kultura

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Znanost o umjetnosti

Znanstvena grana: Muzikologija i etnomuzikologija

Mentor: doc. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Dijana Filipović, kandidatkinja za magistra primarnoga obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

Ja, Dijana Filipović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Folklor u izvannastavnoj i izvanškolskoj aktivnosti učenika primarnoga obrazovanja u Županji i njezinoj okolici* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	6
1.1. Definiranje polazišne teze	7
1.2. Metodologija	8
2. POČECI FOLKLORA U ŽUPANJI.....	9
2.1. Izvanškolska aktivnost u kulturno umjetničkom društvu "Tomislav" Županja.....	11
2.2. Izvanškolska aktivnost u kulturno umjetničkoj udruzi "Kristal Sladorana" Županja..	12
3. FOLKLORNO GLAZBOVANJE I NARODNA NOŠNJA U ŽUPANJI	14
3.1. Pjevanje.....	14
3.2. Ples	16
3.2.1. Šokačko kolo	16
3.2.2. Obredni plesovi	17
3.3. Sviranje.....	18
3.4. Narodna nošnja u Županji	20
4. DJEČJI FOLKLOR U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI	24
4.1. Brojalice.....	24
4.2. Uspavanke	27
4.3. Dječje pjesme	27
4.4. Dječje igre s pjevanjem.....	28
4.4.1. <i>Povračanac</i>	29
4.4.2. <i>Došla majka s kolodvora</i>	31
4.4.3. <i>Laste prolaze</i>	32
4.5. Djeca u narodnim običajima u Županji	33
5. ISTRAŽIVANJE NA TERENU U ŽUPANJI I OKOLICI	35
5.1. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Županji i njezinoj okolini.....	35
5.2. Istraživanje zadovoljstva pohađanjem izvanškolske i izvannastavne aktivnosti Folklor	36
5.3. Istraživanje o izvanškolskoj aktivnosti Folklor	45
5.4. Rezultati istraživanja.....	61
6. ZAKLJUČAK	63
7. LITERATURA	65
8. SAŽETAK.....	67
9. SUMMARY.....	68
10. PRILOZI	69

1. UVOD

Djeca u današnje vrijeme često izabiru slobodne aktivnosti koje su aktualne u njihovome kraju. Tradicionalni ples jako je raširen u Županji i njezinoj okolici. Autentičnost, originalnost, duhovnost i estetičnost daju narodnome plesu vrijednost nacionalnog i umjetničkog dobra. Kulturnu baštinu prenose djeca na novi i maštoviti način. Plenković (1997) tvrdi kako je slobodno vrijeme nalik glazbenom orkestru jer ako ga vodi iskusan dirigent, tada orkestar pravilno svira, a ako ga vodi neiskusan dirigent ili dirigenta nema, tada je orkestar neusklađen. Za potrebe ovoga rada provedeno je istraživanje na uzrastu djece primarnoga obrazovanja koja pohađaju folklor kao izvanškolsku i izvannastavnu aktivnost, o njihovom općem zadovoljstvu aktivnosti, omiljenim stavkama folklor, pjesmama, plesu i nastupima. Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića u Bošnjacima, koja nudi učenicima folklor kao izvannastavnu aktivnost, zatim u kulturno umjetničkim društvima u Županji "Tomislav" i "Kristal Sladorana" koja nude učenicima folklor kao izvanškolsku aktivnost. Folklor kao izvannastavna aktivnost provodi se u školi nakon nastave učenika. Vode ga učitelji mentori koji osmišljavaju nastavni izvedbeni program za izborni sadržaj – folklor. Folklor kao izvanškolska aktivnost provodi se izvan škole u slobodno vrijeme učenika. Organiziraju ga stručno – osposobljene osobe koji sastavljaju koreografije, izabiru pjesme i plesove i vode računa o narodnome ruhu učenika koji pohađaju folklor. Neka kulturno umjetnička društva posjeduju vlastite narodne nošnje za sve uzraste. Značajni su elementi folklor: dramsko stvaralaštvo, književnost, likovno stvaralaštvo, narodna nošnja, pjevanje, plesanje, sviranje. Istovremeno pjevanje i plesanje je česta pojava u narodnim plesovima. U kulturno umjetničkim društvima ili udrugama djeca uče brojalice, dječje igre i plesove primjerene njihovom uzrastu i vokalnim sposobnostima. Brojne pjesme prilagođene su mlađem uzrastu, a narodne nošnje izrađuju se samo za njih.

1.1. Definiranje polazišne teze

Slavonija je najbogatija plodna ravnica Republike Hrvatske. Unatoč tome zbog brojnih kriza u državi mnogi su ljudi otišli zbog zapošljavanja. Ljudi napuštaju svoja rodna mjesta tražeći bolji život i posao. Odlaskom dolazi do manjeg broja ljudi koji mogu prenijeti folklornu tradicije koja se prenosi s koljena na koljeno. Nekada su bake učile svoje unuke kako se pjevaju tradicionalni napjevi ili tradicionalnim običajima. Sada bake ostaju same u napuštenim, polupraznim selima i gradovima Županje i okolice, a unuci su sve češće u dodiru sa suvremenim kretanjima. Usmena tradicija prenošenja običaja polako iščezava, no dan danas ima osoba koji se bore protiv toga te pokušavaju zadržati ono staro, izvorno i bogato kulturno nasljeđe. U Županji i njezinoj okolici najrašireniji oblik amaterizma je folklorno glazbovanje. Ljudi se bave pjevanjem, sviranjem, plesom i sakupljanjem narodne nošnje. Osim pjevanja, plesanja i sviranja, bogatstvo narodnog ruha to jest nošnje izlaže se na mnogim etnografskim revijama.

Zbog folklornog nasljeđa djeca iz područja Županje i okolice rado biraju izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost folklor. Pretpostavka je da su djeca zadovoljna tom aktivnošću. Isto tako, očekuje se da će većina djece pohađati izvannastavnu aktivnost folklor unutar osnovnih škola na području grada Županje i sela Bošnjaci.

Pretpostavka je da folklor kao izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost najčešće pohađaju djeca od 1. do 4. razreda.

1.2. Metodologija

Temeljem analize postojeće literature o narodnim slavonskim običajima, dječjim narodnim plesovima, bogatstvom grada Županje i sela Bošnjaci uvidjelo se da postoji bogatstvo narodne baštine. Za potrebe diplomskoga rada analiziralo se koliko učenika primarnoga obrazovanja je i dalje zainteresirano za folklor kao izvannastavnu i/ili izvanškolsku aktivnost. Provedeno je istraživanje na području Vukovarsko – srijemske županije, odnosno u Županji i Bošnjacima: koliko učenika pohađa folklor kao izvanškolsku i/ili izvannastavnu aktivnost te koji je njihov doživljaj. Istraživalo se koje je opće zadovoljstvo na probama folkloru, koji su to elementi folkloru najviše prihvaćeni među učenicima, omiljene pjesme, plesovi, igre s pjevanjem. Također, istraživao se doživljaj učenika primarnoga obrazovanja o folkloru s učenicima koji pohađaju i ne pohađaju folklor kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost. Istraživanje je provedeno u kulturno umjetničkom društvu "Tomislav", kulturno umjetničkoj udruzi "Kristal Sladorana" i u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića u Bošnjacima.

Metodom anketiranja anketnim listićem ispitana su 43 učenika koja pohađaju folklor kao izvannastavnu i izvanškolsku aktivnost. Drugo istraživanje anketom proveden je u Osnovnoj školi Mate Lovrak u Županji (N=73) s ciljem prikupljanja podataka o tradicijskome folkloru (pjevanje, plesanje i sviranje) te općenito koliko učenika zanima folklor kao izvanškolska ili izvannastavna aktivnost te koliko se njih u primarnome obrazovanju od 1. do 4. razreda bavi folklorom. Sveukupno ispitano je 116 učenika.

Metodom usporedbe analizirane su razlike doživljaja učenika u pohađanju folkloru između škole koja nudi folklor kao izvannastavnu aktivnost i škole koja to ne nudi.

2. POČECI FOLKLORA U ŽUPANJI

" Oj, Županjo varošice mala, Šokadija te je raspjevala ..."

Još od davnina Županja je poznata po pjesmi i plesu te po ljubavi prema narodnim običajima. Janjić tvrdi (1983:24): "Županjci su bistar, radin i uglađen narod. Ponose se svojom Županjom i pjevaju joj pjesmu, poznatu od starine po svem Srijemu:

"Oj, Županjo, mali Carigrade,
U Tebi se štelovala vojska
Od solare pa tija do Save,
Od kvartira pa do egzecira.
Hornist svira, a tambur diktira,
A kapetan vojskom komandira."

Nadalje, Janjić (1983) opisuje kako u varošici Županji stanuju Šokci koje opisuje Matija Petar Katančić u etnografskim opisima iz 1798. godine gdje kaže da su Šokci potomci panonskih prastanovnika te su hrvatska obilježja primili od hrvatskih doseljenika. Dakle, Šokci su najstariji etnički sloj stanovništva Slavonije i područja Županje. Uvijek se pjevalo i plesalo pa je tako u Hrvatskoj pojava pjevačkih zborova izraz težnje građanstva da stvori uvjete za glazbenu djelatnost kao jednu od mjera buđenja i razvijanja nacionalne svijesti (Janjić, 1983).

Folklorni, odnosno narodni plesovi smatraju se tradicijskim plesovima seoskih zajednica. Krajem 19. stoljeća etnomuzikolog Franjo Ksaver Kuhač poticao je seoske zajednice na osnivanje kulturnih društava. Prema tradicijskim, narodnim nošnjama, glazbi i plesu razlikovale su se seoske zajednice. Još od posljednjeg desetljeća 20. stoljeća pjevačka su društva vršila značajnu kulturno-umjetničku zadaću. Šireći zanimanje za glazbu ona su svojim djelovanjem pridonijela i izgrađivanju glazbene kulture u sredini u kojoj su djelovala. Za Županju i za okolna mjesta posebnu je ulogu u tome odigralo kulturno umjetničko društvo "Tomislav" koji je odgojio mnoge

generacije vrsnih pjevača – amatera, a umjetničkim izvođenjem zbornih djela širio ljubav prema glazbi (Janjić, 1985). Društvo je imalo i svoj znak:

"Društveni je znak bio kovinski privjesak na hrvatskoj trobojnici u obliku štita te na njemu u sredini otvorena knjiga a preko nje tambura i gusle ukošene (Slika 1.). Nad štitom urezana je 'Tomislav', a oko toga kao i oko cijeloga štita u uskom eliptičnom okviru 'Hrvatsko čitaoničko i pjevačko glazbeno društvo u Županji'" (Janjić, 1985:26).

Slika 1. Jedan od sačuvanih znakova "Tomislava"

Izvor: Janjić I. (1983:11)

Najveća smotra folkloru u Županji na kojoj sudjeluju kulturno-umjetničke skupine iz cijele Hrvatske naziva se Šokačko sijelo. Ono je utemeljeno 1967. godine, a prvo otvorenje sijela bilo je 1968. godine uz održane prve nastupe. Obilježja su Šokačkog sijela: raskoš šokačkog ruha, tradicijski urešene kočije s konjima, plesači,

svirači i pratnja odijeveni u narodnu županjsku nošnju i dočekivanje publike pjesmom. Uz smotru vežu se običaji poput pokladne povorke, pečenja rakije, slavonska svinjokolja, i povorka konjanika. Šokačko sijelo uvijek započinje malim sijelom na kojemu kulturnu baštinu prezentiraju učenici predškolskog uzrasta i primarnoga obrazovanja. Na smotri 52. šokačkog sijela sudjelovale su brojne dječje skupine, a neke od njih su: Dječji vrtić Maslačak Županja, dječje skupine kulturno umjetničkih društava: OŠ "I. G. Kovačić" Štitar, "Šokadija" Strizivojna, "Graničari" Gunja, "J. Kozarac" Posavski Podgajci, "Seljačka sloga" Gradište, "Sloga" Đakovačka Satnica, "Sloga" Račinovci, "Đenka" Đurići, "Kristal-Sladorana" Županja i "Tomislav" Županja, "Zdenac" Garešnica, Dječji folklorni ansambl KUD-a "Kralj Zvonimir" Knin, "Zvončići Vojvodina" [Preuzeto s: <https://zupanja.hr/index.php/kultura/sokacko-sijelo>, 6. 6. 2019.].

2.1. Izvanškolska aktivnost u kulturno umjetničkom društvu "Tomislav" Županja

Kulturno umjetničko društvo "Tomislav" u Županji djeluje od 1903. godine. Ono okuplja do 200 članova društva od kojih je oko 150 članova aktivnih i danas djeluju u pet sekcija. Kao izvanškolska aktivnost osnovane su dječja i srednja plesna skupina u koje su uključena djeca nižih razreda osnovne škole i djeca vrtićkog uzrasta. Postoji i prva postava plesne sekcije – A skupina u koju su uključeni srednjoškolci i studenti. Uz navedene skupine mladih u ovom se društvu rado okupljaju i stariji članovi koji su već ranije bili uključeni u rad udruge, a nazivaju se rekreativci. Udruga također nudi sekciju tamburaša koji vjerno prate sve nastupe.

Na folkloru plešu se plesovi iz gotovo svih krajeva Hrvatske. Od slavonskih kola i poskočica do koreografija iz Like, Zagore, Bilogore, Posavine, Podravine, Istre, Međimurja i Dalmacije. Voditelji uspijevaju polaznike što vjernije naučiti i druge tradicionalne običaje i plesove. Prilikom učenja nove koreografije polaznici se susreću s narodnom nošnjom određenoga kraja, napjevima i plesom. Velika pažnja poklanja se osim plesnim i vokalnim probama. Društvo posjeduje svoje narodne

nošnje iz Slavonije, no za plesove iz drugih regija narodne nošnje posuđuju se iz Posudionice i radionice narodnih nošnji u Zagrebu.¹

Svojim koreografskim izvedbama KUD "Tomislav" jedno je od prvih društava u Slavoniji koje je obnovilo nekoliko zaboravljenih građanskih plesova koji se nazivaju salonski plesovi. Elegantni kostimi, profinjeni i polagani koraci elementi su salonskih plesova (Maričić, 2003:128).

Svake godine uvježbanim koreografijama društvo gostuje na najprestižnijim međunarodnim smotrama folkloru u regiji kao što su: Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi, Iločka berba grožđa, Valpovačko ljeto. Također, nudi se mogućnost putovanja i nastupanja i izvan granica. Gostuje se na smotrama folkloru ili festivalima u inozemstvu: Njemačka, Češka, Mađarska, Makedonija, Slovenija, Bosna i Hercegovina. S putovanja izvan granica uvijek se donose nezaboravni dojmovi i sjećanja na ugodna druženja, upoznavanje nove sredine i njihovih kulturnih znamenitosti.

Osim na smotrama folkloru nastupa se i na crkvenim svečanostima poput Dani kruha, Dan zahvalnosti, Tijelovo, Božić i Uskrs. Također, svake godine 40 dana prije Uskrsa organizira se seljačka zabava za kraj smotre Šokačkog sijela koje se već 52 godine održava u Županji pod nekim sloganom poput: *"Oj Županjo, uvik si mi mila"*. Šokačko sijelo kulturna je umjetnička manifestacija koja je tematski usmjerena na njegovanje bogate, raskošne i tradicionalne slavonske kulture, utemeljena je 1967. i svake je godine bogatija kulturno-umjetničkim programima.

2.2. Izvanškolska aktivnost u kulturno umjetničkoj udruzi "Kristal Sladorana" Županja

Kulturno umjetnička udruga "Kristal Sladorana" učenicima nudi brojne izvanškolske aktivnosti: postoje A, B, C, D sekcije plesne skupine, rekreativna skupina, mješoviti pjevački zbor te tamburaška sekcija.

Najmlađi uzrast djece od 5 godina pa sve do 2. razreda osnovne škole okuplja se u D grupi. Tijekom učeničkih proba uče se razne brojalice, igre i plesovi

¹ Adresa: Ul. Baruna Trenka 1, 10000, Zagreb.

koji su primjereni njihovom uzrastu. Također upoznaju se s osnovama kretanja na sceni. Rad se s djecom usmjerava prema principu „dajmo djeci dječje“ po kojem izvode program. Točke koje uvježbavaju obuhvaćaju panonsko plesno područje za koje udruga raspolaže odgovarajućim narodnim nošnjama.

Uzrast djece od 3. do 5. razreda osnovne škole okuplja se u C grupi. Svi su plesovi primjereni njihovom uzrastu i sposobnostima, ali i običajima koji će svojim izvornim sadržajem (pjesme, likovi, pokret, rekviziti) zaokupiti dječju pažnju i poticati njihovu stvaralačku individualnost.

Nadalje, uzrast od 5. – 7. razreda osnovne škole okuplja se u B grupi. Grupa nastupa na svim značajnijim manifestacijama dječjeg folkloru gdje predstavljaju isključivo plesove kraja iz kojeg dolaze.

A grupa folkloru najbrojnija je sekcija koja obuhvaća uzrast od 8. razreda nadalje. Na svom repertoaru posjeduje koreografije iz gotovo svih plesnih područja. Istovremeno izvođenje pjesme i plesa zahtijeva kako koncentraciju i sposobnost tako i dosta energije od samih plesača pjevača. Upravo takav narodni izričaj istovremenog plesa i pjesme izdvaja hrvatski folklor od folkloru ostalih zemalja. Velika pažnja pridaje se i scenskom odijevanju, a članovi nastupaju najčešće u originalnim primjercima ruha pojedinog kraja. [Preuzeto s <https://kuu-kristal-sladorana.com/>, 13. 5. 2019.].

3. FOLKLORNO GLAZBOVANJE I NARODNA NOŠNJA U ŽUPANJI

3.1. Pjevanje

U folklorno glazbovanje spadaju svi glazbeni folklorni oblici. Prema broju izvođača na panonskom području postoje narodni napjevi za solistu, napjevi za dva ili tri pjevača ili napjevi koji su namijenjeni izvođenju skupine pjevača (Svalina, 2012). Knežević (2005) u svojoj knjizi *Srebrna kola, Zlaten kotač* kaže kako je u pedagoškom procesu istovremenog uvježbavanja narodnih plesova i pjesama važno posvetiti jednaku pažnju na pjevanje i ples. Učenici bi se trebali dobro pripremiti, kako fizički tako pripremiti i glas prije plesa te kontrolirati disanje i glasnoću pjevanja. Knežević navodi kako se ponekad zna dogoditi neartikulirano pjevanje i teško izgovaranje teksta pjesama. Prilikom izvođenja određene folklorne pjesme djeca bi trebala upoznati dijalekt kraja iz kojeg je pjesma potekla jer jedino tako ćemo dobiti potrebnu kvalitetu narodnog napjeva. Nadalje, pri scenskom izvođenju također je potrebno paziti na primjeren tonski opseg kako bi pjesma lijepo zvučala i bila u prihvatljivom tempu kojeg djeca mogu za vrijeme izvođenja održati. Vrlo je bitan točan intonativni početak kao znak pjevanja radi lijepoga pjevanja i održavanja tona tijekom plesanja. Kada pjesma prati ples, onda se može dodati uz pratnju instrumenta, a može biti i bez njih. Uz ples i kola izvode se i poskočice za koje je karakteristično da se stihovi ne pjevaju, nego se oni uzvikuju (Knežević, 2005).

Vokalna glazba vezana je po svojoj funkciji uz različite narodne običaje i životni ciklus običaja. Postoje svadbene i ljubavne pjesme te naricaljke. Pjesme koje se izvode uz različite godišnje običaje u Županji imaju obredni karakter koji se svake godine izvodi uz pjesmu i ples, a to su filipovčica, kraljice ili ljelje (Slika 2.), dodolske, Cvjetnica. Filipovčica je slavonski narodni običaj koji se održava uoči 1. svibnja. Svečano odjevene djevojke nose zelene grane koje su okićene tkaninama, koje su prethodno izradile, obilaze selo uz pjevanje popijevki [Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19564>, 6. 6. 2019.]. Običaj kraljica ili ljelja (Slika 2.) je prikazao KUD "Tomislav" u Županji na njihovom godišnjem koncertu 2016. godine. Ples se tradicionalno izvodi na blagdan Duhova, a plesači pjevaju prigodne pjesme hodajući gradom do crkve. Djevojke su po ulogama podijeljene na kraljeve i kraljice, a momci su prosjaci i svirači. Djeca su pratnja kraljicama te pjevaju

prigodne pjesme posvećene Duhu Svetom uz njih do crkve te svi zajedno nakon obreda plešu kolo i prolaze kroz grad od kuće do kuće.

Pjevaju se sljedeći napjevi:

*"Mi idemo ljeljo, mi idemo kralju, ljeljo
U polje smiljevo, u polje smiljevo, ljeljo
Smilje da beremo, smilje da beremo, ljeljo
Smilje i kovilje, smilje i kovilje, ljeljo
Kralje da kitimo, kralje da kitimo, ljeljo
Kralje i kraljice, kralje i kraljice, ljeljo!"*

[Preuzeto s: <https://macevni-plesovi.org/obicaji/ophod-gorjanskih-ljelja/>, 6. 6. 2019.].

Slika 2. Obred šokačkih kraljica ili ljelja

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

3.2. Ples

Ples je usklađeno gibanje tijela u prostoru i vremenu i ubraja se u područje kreativnog ljudskog izražavanja. Posljedica psihofizičke, sociološke i estetske potrebe čovjeka jeste upravo narodni ples. Tradicijski ples je oblikovan kolektivnom svijesću ljudi određenoga kraja. On je umjetničko grupno izražavanje koje krase sklad različitosti, prirodnosti pokreta te kolektivnog duha i energije. Narodni ples je određen strukturom, stilom i kontekstom izvođenja. Sve komponente su u korelaciji te se nadopunjuju tvoreći specifičan plesni izraz određenoga kraja (Knežević, 2005.). Strukturu narodnoga plesa čini korak, plesni pokret, plesna figura, prostorna figura, prostorna formacija, prostorni raspored, plesna crta, izvođačka formacija, izvođački sastav, plesni prihvati, plesni rukohvati (Knežević, 2005:13).

3.2.1. Šokačko kolo

Šokačko kolo je tradicijski ples koji se izvodi uz pjesmu i instrumentalnu pratnju. Vještina izvođenja i danas se prenosi usmenom predajom. Postoje brojni zapisi glazbe te nešto manje zapisa plesnog koraka. U prošlosti se izvodilo uz gajde ili tambure samice, a tijekom 20. stoljeća počinje se izvoditi uz pratnju tamburaškog sastava. Naziv šokačko kolo koristi se od druge polovine 20. stoljeća. Osim naziva kolo, naziva se još i taraban, drmeš. Šokačko kolo je kružni oblik plesa u kojemu plesači slijede jedan drugoga po kružnici (Slika 3.). Kolo je bilo središte društvenoga života koje se plesalo nakon nedjeljne mise ili bilo kakvog okupljanja. Upravo je kolo bilo glavno mjesto upoznavanja djevojaka i mladića, ali i izražavanja društvenih kritika pjesmom. U izvedbi kola je svatko mogao pjevati šaljive i dvosmislene stihove te se obratiti nekome od nazočnih ili pak navijestiti nešto. Pjevanjem, pokretom i gestom može se izraziti i ono što nije dopušteno običnim govorom (Zebec, 2016.).

Šokačko kolo je 2018. godine dobilo status Zaštićenog nematerijalnog kulturnog dobra Republike Hrvatske. Kao društveno događanje šokačko kolo je do sredine 20. stoljeća bilo važno za život zajednice, okupljalo se za seoske svečanosti te o pokladama, a neizostavni dio bilo je upravo plesanje šokačkog kola, u užem smislu značenja. Danas na terenu poznat pojam ne samo među Hrvatima Šokcima, nego je znatno rasprostranjeniji, opće prihvaćen (Župan, 2018).

Slika 3. Šokačko kolo

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

3.2.2. Obredni plesovi

Najstarije plesno nasljeđe jesu obredna kola i plesovi uz pjevanje. Oni datiraju iz pretkršćanskog vremena. Uz određene pokrete ljudi bi pjevali prilagođeni napjev. Plesovi su se izvodili u posebnim prilikama kao na primjer: Božić, Uskrs, Cvjetnica, Ivanje, poklade. Pokladni plesovi kao i radni plesovi s borbenim motivima značajni su dio tradicionalnoga plesa. U mnogim dječjim plesovima može se primijetiti ostatak određenih obrednih tradicionalnih plesova koje su djeca prihvatila i oplemenila imaginacijom. To su na primjer: Jaši baba dorata, Čvorak, Ovako se mak sije, Hajd' u kolo dječice, Ja posijah lan. Učenici u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima folkloru u Županji i njezinoj okolici (sela Bošnjaci, Gradište, Babina Greda, Štitar) izvode razne obredne plesove poput Svatovca, Tri kralja, Betlema – Adam i Eva, Kokodakanje, Maškare i mnoge druge, detaljnije u potpoglavlju *Djeca u narodnim običajima u Županji*.

3.3. Sviranje

Pjesmu i ples u narodnim običajima (Božić, Uskrs, Cvjetnica, poklade, svadba) Slavonije prate tambure. Tambura samica može biti solističko glazbalo, ali i u pratnji tamburaškog orkestra duo, uz pratnju harmonike. Glazbala koja čine osnovu tamburaškog sastava su bisernica ili prim – najmanja tambura koja izvodi glavnu melodijsku liniju; brač ili basprim koji svira pojednostavljenu melodiju; bugarija koja izvodi akordičku pratnju te bas – najveća tambura za izvođenje najdubljih tonova pratnje (Slika 4.). Tambura je najzastupljenije glazbalo na području Županje (Marošević, 2016).

Tambure su stalna glazbena pratnja koja prate koreografije oba KUD-a u Županji u kojima je provedeno istraživanje. Kako bi publici pokazali sve čari koje može donijeti tambura, osim zajedničkih proba s folklorasima, odrađuju i samostalne probe te uvježbavaju izvorne narodne pjesme i tamburaške skladbe.

Tambure su najčešće dugačke 70 do 95 cm, ali postoje i potpuno male tambure od 37 cm (bisernica), te tambure veličine do 200 cm (berda). Trzalice su uglavnom rađene od višnjine kore ili od orlova, paunova pera, a u novije vrijeme od plastičnih tvari. Trzalica se drži između palca i kažiprsta, a ponekad i srednjim prstom. Tambura se sastoji od triju osnovnih dijelova: trupa, vrata i glave (Leopold, S. 1995:33).

Bisernica ili prim najmanja je tambura. Kruškolikog je oblika i nalik je gitari. Sastoji se od četiriju metalnih žica koje sviraju ton d2. Bisernici u tamburaškome zboru pripada uloga visokog soprana. Kada svira tamburaški orkestar, tada se u njemu upotrebljavaju po tri bisernice od kojih se jedna naziva kontrašica ili šargija [Preuzeto s: <http://www.lzmk.hr/izdanja/leksikoni/39-izdanja/natuknice/309-bisernica>, 6. 6. 2019.].

Brač ili basprim tambura je koja ima oblik gitare, ali je manja od nje. Zvuk je basprima visinom najbliži ljudskome zvuku te se u tamburaškom orkestru upotrebljavaju po tri basprim tambure koje su vrlo važne za punoću zvuka orkestra.

Bugarija je tambura koja daje ritam cijelome orkestru. Na njoj se daje ritam tako što se zvuk izvodi kontra drugim instrumentalnih pratnji pa se bugarija još naziva kontra.

Bas je najveća tambura. Svirač je svira stojeći. Svojim dubokim zvukom bas je temeljni instrument na kojemu počiva zvuk cjelokupnog orkestra [Preuzeto s: <http://www.kudsskzh.ch/index.php/hr/ostali-sadrzaji/134-vrste-tamburaskih-instrumenata>, 6. 6. 2019.].

Knežević (2005) tvrdi kako je također vrlo vrijedno i primjenjivo područje dječjeg folklora za rad s djecom upravo rad s dječjim instrumentima. Tradicijski dječji instrumenti koje koriste djeca na priredbama jesu lončani bas ili prdla, žveglice, svirale od kukuruza, rog, stabljika maslačka, vlat trave, žir. Na njima je moguće svladati jednostavnije ritmičke obrasce i melodije. Oni se razlikuju po boji, visini i intenzitetu tona te su zbog toga primjereni i zanimljivi djeci. Svi nabrojani dječji instrumenti potječu iz prirodnog okruženja te ih je vrlo lako izraditi. Kao izvannastavna aktivnost, tamburaška sekcija prati folklorne skupine u izvođenju koreografije. Također, samostalno izvodi pjesme, svirke (zabavna glazba) i koncerte (folklorni koncerti). Najprije učenici na probama uče notno pismo, glazbenu abecedu, trajanje nota te zatim uče svirati osnovne tonove. Tamburaške sekcije djeluju kao pratnja koreografijama, ali mogu samostalno izvoditi dječje koncerte u školi ili gradu za vrijeme blagdana, školskih priredba ili posebnih prigoda. Sekcije vode stručno osposobljeni voditelji ili samouki glazbenici.

Slika 4. Mladi tamburaši u narodnoj nošnji s basprimom (lijevo) i primom (desno)

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

3.4. Narodna nošnja u Županji

Folklornu kulturnu baštinu čini i narodna nošnja. Narodni ples i narodna nošnja čvrsto su estetski i funkcionalno povezani. Svaki dio Republike Hrvatske ima svoju specifičnu narodnu nošnju. Upravo je narodna nošnja bila pokazatelj društvenoga statusa u društvu. Županja i okolna sela narodnu nošnju imaju u par varijanti. Postoje radne (one manje ukrašene, ali ne i manje važne) i svečane narodne nošnje s više detalja i zlata (tipično za županjsku Posavinu).

Ženska svečana narodna nošnja (Slika 5.) sastoji se od bluze sa zlatnim koncem ili marame ukrašene zlatnim koncem – zlatare, dvije male rubine (podsuknje) rađene od tkanja sa sitnim detaljem šlinge² na krajevima i velike šlingane rubine (gornje suknje) koja može biti od tkanja sa šlinganim motivima iz prirode ili svile s velikom šlingom na rubu suknje. Također oblači se tkanica trobojnica crven-bijeli-plavi ukrašena sa zlatom, mali oplećak³ (košulja od tkanja) i veliki oplećak sa širokim rukavima i šlinganim detaljima. Na nogama djevojke oblače lakirane šokačke sandale, a kao nakit tri reda dukata i male dukatiće oko vrata te na ušima dukate kao naušnice. Kosa je vezana u cup⁴ – četiri pletenice unakrsno isprepletene jedna oko druge u krug i ukrašene cvijećem i zelenilom.

Ženska radna narodna nošnja (Slika 6.) sastoji se od dviju malih rubina (podsuknje) s manje ručnog rada – šlinge jer se ta nošnja nosila na polje. Gornja rubina vezana je s plavim i crvenim gustim koncem u stupce i bila je od tvrdog materijala. Upravo zbog načina vezivanja naziva se vezenka. Na nju se stavlja pregača crne boje i mali oplećak (gornja košulja) bez mnogo detalja. Na to se stavljala bijela marama i kožuščić⁵ sa stakalcima sve zavisi od prigode i vrste posla koji se tada obavljao. Uz vezenku se oblače guličave⁶ čarape i opanci.

² Specifična rukotvorina Slavonije rađena bijelim koncem na tkanju.

³ Dio narodne nošnje rađen od tkanja.

⁴ Frizura rađena od pletenica.

⁵ Prsluk rađen od kože i ukrašen crvenim koncem i staklom.

⁶ Čarape rađene od vune s ukrasima u obliku kvržica.

Slika 5. Županjska svečana narodna nošnja

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

Slika 6. Županjska radna narodna nošnja

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

Muška svečana narodna nošnja (Slika 4.) sastoji se od rajtozni (hlača) i gornje rubine (košulje) rađene od tkanja s mnogo šlinganih detalja iz prirode poput hrastovog lista ili žira. Na noge muškarci oblače kožne čizme, a na gornji dio tijela prsluk sa zlatovezom (zlatni detalji rađeni zlatnim koncem) i šešir ukrašen zelenilom.

Muška radna narodna nošnja sastoji se od gaća od tkanja (platnene hlače) i gornje rubine od tkanja. Oko struka može se, a i ne mora staviti trobojnica crven-bijeli-plavi. Na nogama su opanci, a na glavi šešir.

Dječja svečana narodna nošnja sastoji se od istih dijelova koje su oblačile odrasle osobe, ali je od lakšeg materijala. Djeca, bila muška ili ženska, najčešće se oblače u bijele haljinice rađene od tkanja ili platna, na nogama su bijele čarape i počne (Slika 9.). Djeca do sedam godina nosila su haljinice ili košuljice izvezene vezom/šlingom⁷ na rukavima i oko vrata, a tek kasnije dobivala su svečanu (Slika 7.) i radnu odjeću (Slika 8.) s posebnim motivima veza/šlinge. Djevojčice kosu vežu u dvije pletenicama i na njih stavljaju crvene mašne ili u druge prigode plete se cup, to jeste kosa vezana u pletenice te prikvačena u krug oko glave. Vrlo rijetko djevojčice nose marama ili pokrivala za glavu, dok dječaci na glavu stavljaju šešir ukrašen zelenilom. Sljedeće fotografije prikazuju županjske dječje nošnje.

Slika 7. Dječja svečana narodna nošnja

⁷ Specifična rukotvorina u Županji.

Slika 8. Dječja radna narodna nošnja

Slika 7. Dječja narodna nošnja

Izvor za slike: vlastita foto-arhiva, 2019.

4. DJEČJI FOLKLOR U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI

Dječji folklor veliki je nositelj kulturne baštine koji je ispunjen radošću i imaginacijom dječjeg duha. Upravo je rad s djecom vrlo zahtijevan i kompleksan te zahtijeva puno pažnje, vježbe i odgovornosti. Tu odgovornost imaju voditelji izvanškolskih/izvannastavnih aktivnosti folkloru koji djecu uvode u svijet tradicijske kulture. Uz pjesmu i ples te scensko izvođenje dječje stvaralaštvo ima sve potrebne elemente narodne kulture. Taj proces provodi se kroz govor, pjesmu, igru, ručni rad, glumu, pokret, te razne improvizacije imitacije (Knežević, 2002:10-11).

Od dječje folklorne baštine razlikujemo:

- Brojalice
- Uspavanke
- Dječje pjesme
- Dječje igre s pjevanjem
- Djeca u narodnim običajima.

Slijedi opis navedenih dječjih folklornih oblika.

4.1. Brojalice

Dijete govorom izražava svoje emocije te je za njega glazba u prvome redu emocija. Brojalica je glazbeni govor i emocija za kojom dijete ima i izražava potrebe. Dijete se izražava govorom, razgovorom, pripovijedanjem. Osim govornim izražavanjem dijete komunicira i glazbenim izražavanjem. Najprirodniji način dječjeg glazbenog stvaralaštva jeste upravo brojalica. Prvi se put dijete s brojalicom susreće u obiteljskom okruženju. Brojalica je sveprisutna u dječjoj igri, školi, igralištu. Prilikom susretanja djeteta s brojalicom u vrtiću ili školi, odgojitelji i učitelji imaju veliku važnost u poticanju djeteta na igre s brojalicom i uz brojalicu (Jurišić, Palmić, 2002). Tako se verbalna komunikacija obogaćuje i postaje glazbeno govorna komunikacija. Prilikom razvijanja glazbeno govorne komunikacije razvijaju se glazbene sposobnosti, glazbene vještine, socijalizacija, oslobađa se dječji govor, smanjuju govorne smetnje te motiviraju djecu na kreativne govorne igre prema vlastitom interesu (Pavić, 2013).

Brojalica kao sadržaj glazbene aktivnosti u školi zahtijeva vrijeme i prostor. Svaka aktivnost koja ima glazbeni sadržaj naziva se glazbena aktivnost. Učenjem jedne brojalice moguće je motivirati dijete za učenjem nove brojalice. Brojalica može biti osnovni glazbeni sadržaj u aktivnostima slušanja tako da se dijete prvi put susreće s brojalicom, pjevanjem tako da dijete izvodi govorom ili pjevanjem brojalice, sviranjem tako da prilikom izvođenja brojalice prati ju instrumentalna pratnja (na primjer dijete izvodi brojalicu i svira zvečke ili bubanj) i aktivnost pokreta gdje brojalice ima točno određenu mjeru i ritam (Jurišić, Palmić, 2002).

Primjer 1. Dječja igra s brojalicom

Ringe, ringe, raja

*"Ringe, ringe, raja ,
došo čika Paja
pa pojeo jaja.
Jedno jaje muč,
a mi djeco čuč."*

Izvor: Makjanić, (1984)

Opis brojalice *Ringe, ringe raja* i kretnje: djeca se kreću u kolu držeći se za ruke. Pjevaju stihove brojalice i na "muč" učine rukama vreteno, a na "čuč" sva djeca čučnu.

Ova brojalice izvodi se u Županji i Bošnjacima u sklopu folklor kao izvanškolska i izvannastavna tematska jedinica. Izvedena je, primjerice, u sklopu kulturno umjetničkog društva "Tomislav" na smotri 52. Šokačkog sijela u Županji, 23. veljače 2019.

Primjer 2. Brojalica Boc, boc iglicama

Boc, boc iglicama

*" Boc, boc iglicama
Ne diraj ga ručicama.
Bode, bode jež,
Bi' će suza, bjež! "*

Izvor: Makjanić, (1984)

Opis brojalice *Boc, boc iglicama* i kretnje: djeca stoje u kolu i pjevaju stihove brojalice. Brojalica je pjevna. Riječi brojalice su uglazbljene te je melodija vrlo jednostavna. Djeca oponašaju rukama kao da "bodu" oko sebe prstima. Kada djeca otpjevaju zadnji četvrti stih, spuštaju se u čučanj prilikom izgovaranja riječi "bjež" (Slika 10.). Brojalica je izvedena, primjerice, na godišnjem koncertu KUU "Kristal Sladorana" u prosincu 2018. godine.

Slika 8. Prikaz djece u izvođenju brojalice

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

Primjer 3. Brojalica Širi, širi

Širi, širi

" Širi, širi
Vezeni peškiri.

*Bosa ja, bosa ti,
Okreni se (Maro) ti! "*
Izvor: Makjanić, (1984)

Opis brojalice *Širi, širi* i kretnje: djeca se kreću u kolu držeći se za ruke i pjevaju stihove brojalice. U zadnjem stihu spominje se ime jednog djeteta u kolu (u ovom primjeru djevojčice Mare) te se ono okrene oko sebe nakon izgovaranja

posljednjeg stiha (Makjanić, 1984). Brojalica se izvodi prilikom svakog nastupa KUD-a "Tomislav" i "Kristal Sladorana" u Županji, a zadnji put izvedena je na smotri Šokačkog sijela, 23. veljače 2019.

4.2. Uspavanke

Pjesme pisane za djecu i njihov svijet koje služe za izvođenje prije spavanja nazivaju se uspavanke. Uspavanke su popraćene određenom melodijom, ritmom i tekstom koji govori o emocijama. Djeca su često znala pamtit i napjeve i poslije u zrelijoj dobi koristili su se njima u istim prilikama (Knežević, 2005). To dokazuje činjenicu da uspavanke također imaju tradicionalne korijene te se prenose s koljena na koljeno usmenom predajom.

4.3. Dječje pjesme

Dječja narodna pjesma prožeta je vedrinom i maštovitošću djeteta te živahnom atmosferom i jednostavnim ritmičko - melodijskim vrijednostima. Prilikom izvođenja određene folklorne pjesme djeca upoznaju dijalekt kraja iz kojeg je pjesma potekla. Vrlo je bitan točan intonativni početak i održavanje meloritmičkog slijeda. Dječja pjesma Kalendari (Slika 11.) potječe iz Strizivojne, izvodi se plešući u kolu s mješovitim izvođačkim sastavom. Ples se izvodi tako da su izvođači okrenuti prema središtu kola te započinju ples s lijevom nogom bočno u lijevu stranu. Sva djeca plešu jednako u ritmu pjevajući stihove pjesme. Pjesma Kalendari i pripadajuća koreografija jedna je od omiljenih među učenicima primarnoga obrazovanja.

Djeca koja pohađaju folklor kao izvannastavnu aktivnost u Osnovnoj školi Fra Bernardina Tome Leakovića u Bošnjacima izvode je prilikom nastupa za božićne prigode i nastupe po smotrama folklor.

Slika 9. Kalendari

KALENDARI
(Strizivojna, Slavonija)
Zapis: Goran Knežević

♩ = 120

Me - ni ka - žu ka - len - da - ri,
da su u ko - lu svi be - ća - ri.
Me - ni ka - žu ka - len - da - ri da su u ko - lu svi be - ća - ri.
Me - ni ka - žu ka - len - da - ri da su u ko - lu svi be - ća - ri.

Izvor: Knežević G. (2005:25)

4.4. Dječje igre s pjevanjem

Brojne znanosti poput etnologije, sociologije, psihologije, pedagogije smatraju igrom odrazom djeteta. Igra i njeni elementi pokazuju na koji način dijete razmišlja psihički i fizički. Ona može biti naučena, prenesena s generacije na generaciju ili potpuno nova to jest izmišljena od strane djeteta. Matejić (1978:82) kaže: *"Polazeći od toga da je igra otvorena, vanjska (praktična) aktivnost djeteta, ističemo sljedeće njene karakteristike:*

1. Igra je simulativno ponašanje sa sljedećim odlikama:

- divergentnost (organizacija ponašanja na nov i neobičan način);
- nekompletnost (ne obuhvaća dostizanje specifičnoga cilja, sažeto i skraćeno ponašanje);
- neadekvatnost (ponašanja nesuglasno danoj situaciji);

2. Igra je autotelična aktivnost iz čega slijedi:

- posjeduje vlastite izvore motivacije;
- proces je igre važniji od ishoda akcije;
- dominacija sredstava nad ciljevima;

- odsutnost neposrednih pragmatičnih učinaka;
3. Igra ispunjava privatne funkcije igrača, tj.:
- oslobađa od napetosti, rješava konflikt;
 - regulira fizički, spoznajni i socijalno-emocionalni razvoj;
4. Igra se izvodi u stanju optimalnog motivacijskog tonusa, iz čega slijedi:
- igra se javlja u odsutnosti neodložnih bioloških prisila i socijalnih prijetnji;
 - u stanju umjerene psihičke tenzije." (Matejić, 1978:82).

4.4.1. Povračanac

Igranje odnosno ples *Povračanac* jako je raširen u Županji među svim uzrastima folklorša u Županji. To je igra koju su najprije izvodili graničari i mlade djevojke iz mjesta kako bi se obranili od Turaka (Slika 12.). Ono se pleše tako da osobe stoje u formaciji polukruga s isprepletenim hvatom ruku. Djevojke i dječaci naizmjenično su poslagani jedan do drugoga. Na čelu polukruga jeste kolovođa (osoba koja vodi), a zadnji u polukrugu jeste pritucalo (osoba koja je na kraju polukruga). Cijela igra ovisi o kolovođi i na koji način on vodi plesače. Najprije se poskočnim korakom poskakuje u mjestu, zatim se ukруг ide poskočicom (Ilić,1997:206-209). Dok se pleše, neprestano se pocikuje, poskakuje i pjevaju stihovi:

Primjer 4. *Povračanac*

Kolovođa: " Kolovođa kolo vodi, a pritucalo za njim hodi."

Prva grupa sudionika u kolu: " Igra kolo na bunjišću

Ćuti baba na ognjišću.

Druga grupa sudionika u kolu: Skoči baba pa u kolo,

S grebenom se počesljala

A iverom nakitila.

Prva grupa sudionika u kolu: Ona s' fata do momčića

Do momčića sedmačića:

Druga grupa sudionika u kolu: Al govori mlado momče

Prva grupa sudionika u kolu: " Id' od mene stara babo!"

"Kakva bi ja baba bila?

Ja sam seka sedmakinja

Divojačka veršnjakinja.'

Slika 10. Prikaz plesa Povračanac

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2019.

Na fotografiji su prikazani članovi kulturno umjetničkog društva "Tomislav", A sekcije u Županji. Izvode pjesmu i ples *Povračanac* na manifestaciji "Konjanik" (kulturna manifestacija na kojoj se okupljaju konjičke udruge) koja je održana 12. veljače 2019. Plesači su obučeni u svečane narodne nošnje.

4.4.2. Došla majka s kolodvora

Dječja igra s pjevanjem *Došla majka s kolodvora* omiljena je među učenicima koji pohađaju folklor kao izvannastavnu aktivnost u Bošnjacima. Prilikom održavanja školskih priredbi u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića spomenutu igru izvode učenici koji pohađaju folklor. U igri sudjeluju sva djeca među kojima jedna djevojčica ima ulogu majke, a svi ostali imaju ulogu djece. Djeca se poredaju u vrstu te se drže za ruke. Majka stoji nasuprot djeci licem okrenuta prema njima te krene hodati i pjevati prema vrsti djece (Duran, 1995). Majka pjeva stihove:

"Došla majka s kolodvora a dija, dija de."

Nakon što majka otpjeva stihove, vraća se na početni položaj te nakon toga djeca pjevaju stihove krećući se prema njoj (Duran, 1995:213):

"A što će majka s kolodvora a dija, dija, de."

Igra se nastavlja pjevajući tako da svaki puta kada djeca krenu prema majci, jedno dijete ostaje s njom. Igra se nastavlja sve dok zadnje dijete ne ostane samo na suprotnoj strani te tada ono uzima ulogu majke i igra se nastavlja (Duran, 1995:213).

Tekst glasi:

Majka: "Tražim jednu kćerku (sina), a dija, dija de."

Djeca: "A, kako da se zove a dija, dija de?"

Majka: "Nek se zove Ana a dija, dija de."

U ovome primjeru izgovara se ime prisutne djece redom kako stoje.

Djeca: "A što ćete nam za nju dati a dija, dija de?"

Majka: "Dat ćemo vam zlatni pehar, a dija, dija de."

Ako su djeca zadovoljna darom, onda odgovaraju:

"Evo vama vaša Ana, a dija, dija de."

Ako djeca nisu zadovoljna darom, onda odgovaraju:

"A, što će nama zlatni pehar a, dija dija de?"

Majka nakon toga nudi drugi dar sve dok djeca ne pristanu. Ukoliko djeca ne pristanu nakon nekog vremena predati jedno dijete, u ovome slučaju Anu, tada majka pjeva stihove (Duran, M., 1995:213):

Majka: "Ja odoh po žandare, a dija, dija de."

Djeca: "Žandara se ne bojimo, a dija, dija de."

Majka: "Kuću će vam zapaliti, a dija, dija de."

Djeca: "Evo vama vaše Ane, a dija, dija de (Duran, 1995:213) ."

4.4.3. *Laste prolaze*

Igra se izvodi tako da dvoje djece stoje jedan nasuprot drugome okrenuti licem u lice te rukama naprave kapiju. Uhvate se u visoki hvat, a druga djeca prolaze u koloni ispod njihovih izdignutih ruku i pjevaju stihove (Slika 13.), (Duran, 1995:239):

"Laste prolaze,

Kroz goru nam dolaze.

Halo Vero, Vero, Vero!

Otvori nam vrata, Jelo,

Da nam prođe vojska mlada!

Hoj!"

Ono dijete koje ostane između njih dvoje koji simboliziraju kapiju zahvate ga rukama oko struka pa upitaju: "Za koga ćeš?" Dijete odgovara iza koje će osobe stati u kolonu. Igra se ponovno nastavlja uz pjesmu dok se sva djeca ne razdijele između dviju osoba (Duran, 1995:239).

Slika 11. Tekst pjesme *Laste prolaze*

LASTE PROLAZE
(Divoševci, Slavonija)

Snimio: Z. Toldi
Transkribirao: M. Ferić

$\text{♩} = 104$

La - ste pro - la - ze, kroz go - ru nam do - la - ze.

Halo Ve - ro, Ve - ro, Ve - ro! O - tvó - ri nam vrata Je - lo,

da nam prođe vojska mlada. Hoj!

Izvor: Knežević, (2005:27)

4.5. Djeca u narodnim običajima u Županji

Školska primjena folkloru u radu s djecom je takva da se djeci treba prilagođava scenski prikaz ovisno o dobi i uzrastu. Biraju se sadržaji koji će se djeci svidjeti i kojima će se moći prilagoditi. Voditeljice izvannastavne aktivnosti Osnovne škole fra Bernardina Tome Leakovića u Bošnjacima kažu kako djeca mlađeg uzrasta nisu u stanju u potpunosti pratiti zadani tempo koji vodi tamburaški sastav (koji djeluje pri osnovnoj školi). U školskom folkloru prisutni su: pokret, govor, pjesma i ples. Folklorno dječje stvaralaštvo je najčešće potaknuto u osnovnoj školi i bez tamburaša. Izvođenje narodnih običaja izvodi se bez instrumentalne pratnje tako da djeca glume upotrebljavajući dijaloge i pjevaju pjesme.

Božić je kršćanski blagdan koji djeca prikazuju na tradicionalni način preko običaja. Narodni običaj "Betlema – Adama i Eve" dječji je igrokaz koji prikazuje kako su nekada naši stari prikazivali život Adama i Eve te suočavanje s grijehom i izlazak iz Božjeg vrta. U igrokazu sudjeluju dva anđela, Adam i Eva, Bog i vrag (Slike 14. i 15.). Na taj način čestitao se Badnji dan te su ljudi darivali voćem glumce, a glumca koji je prikazivao vraga darivali su kobasicom koju su mu stavili na vile. U igrokazu sudjeluju djeca koja su naučila recitirati tekst (od prvoga razreda primarnoga obrazovanja pa na dalje). Na slikama su prikazani učenici 8. razreda primarnoga

obrazovanja koji su s izvođenjem Adama i Eve krenuli u 2. razredu, dok mlađi uzrasti djece idu po kućama i pjevaju kako bi ukućanima čestitali Božić te ih ljudi daruju voćem i kolačima.

Slika 12. i 13. Prikaz dijela igrokaza Betlema

Izvor: vlastita foto-arhiva, 2017.

Običaj prikazivanja svadbe često se izvodi među djecom na folkloru i omiljen je. Običaj je ispunjen dječjom kreativnošću i veseljem kada započnu glumu svadbe. Djeca se spremaju u narodnu nošnju i oponašaju odrasle pri tome činu – odlazak po kuma, odlazak na vjenčanje, svadbena svečanost. Kolači se prave od pijeska, boce ispunjene vodom predstavljaju rakiju te pjevaju, plešu i vesele se uoči čina svadbe. Djeca se prerušuju u svećenika, mladence, kumove, roditelje, svirače i sve uzvanike svadbe. Kostimografija je unaprijed osmišljena i odabrana među narodnom nošnjom. Pratnja svatovima su svirači, u ovome slučaju sviraju samostalno izrađene instrumente od kukuruza, drveta, žice i starih posuda. Tako sređeni kreću u povorku po gradu kako bi najavili svadbu. Tako sređena djeca posjećuju kuće susjeda te ih oni darivaju jabukama, orasima, kobasicama i bombonima (Janjić, 2003).

5. ISTRAŽIVANJE NA TERENU U ŽUPANJI I OKOLICI

Brojna istraživanja o utjecaju izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti na razvoj učenika ističu pozitivne učinke na antropološka obilježja učenika. To su pozitivan utjecaj na samopouzdanje učenika i na socijalnu komunikaciju s drugim učenicima. Sudjelovanje u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima vrednuje se i upisuje u predviđene rubrike u školskom imeniku.

5.1. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Županji i njezinoj okolini

Izvannastavne aktivnosti posebni su programi koji se organiziraju i provode u školi, a izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima, i drugim institucijama izvan škole (Cindrić, 1992). Organiziraju se za zainteresirane učenike. Uključivanjem u izvannastavne aktivnosti učenik ima priliku istraživati i sudjelovati u donošenju odluka, što može utjecati na razvoj njegova samopouzdanja i samoinicijativnog preuzimanja odgovornosti. Prema važećem Nastavnom planu i programu (2006) izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi podrazumijevaju učiteljevu slobodu kreiranja odgojno-obrazovnog rada i smisao za stvaralaštvo, a istodobno i uspješan poticaj za angažiranje učenika u radu izvan redovne nastave. Za svaku aktivnost je škola dužna izraditi detaljan plan i program s ciljevima i zadaćama, načinom realizacije, dnevnikom rada, troškovnikom, načinom financiranja i vrednovanja, te zatražiti pisanu suglasnost roditelja.

Cindrić (1992) navodi opće odrednice izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti: "Svi oblici izvannastavnih aktivnosti odvijaju se u slobodno vrijeme učenika. To je vrijeme kojim učenik raspolaže nakon zadovoljavanja svih drugih obaveza. Slobodno je vrijeme sredstvo i cilj odgoja. Njime se osigurava odmor, razonoda i razvoj slobodne ličnosti u cijelosti. Učenik se osposobljava za uočavanje, doživljavanje, vrednovanje i stvaranje kulturnih navika. Mladež potvrđuje svoje stvaralačke mogućnosti u literaturi, glazbi, pjevanju, športu, plesu, scenskom izrazu itd. Jedno od obilježja jest sama djelatnost, tj. svaki mentalni ili motorički proces, što ovisi o vlastitoj aktivnosti učenika. Dakle, učenik nije pasivno biće koje samo reagira

na izvanjske podražaje. I jedno i drugo pospješuje razvoj ličnosti." (Cindrić, 1992:49:67).

Također, vrlo je bitno kod planiranja aktivnosti povezati nastavne predmete u odgojno-obrazovnom smislu radi pozitivnog razvoja učeničkih kompetencija i kvalitetnijeg usvajanja sadržaja.

Osim u izvannastavnim aktivnostima, učenici mogu sudjelovati i u izvanškolskim aktivnostima. One se održavaju nakon nastave. Razlikuju se po tome što izvannastavne aktivnosti u školi vode učitelji, a izvanškolske aktivnosti organiziraju i provode kulturno umjetnička društva, razne lokalne i/ili regionalne udruge (za zaštitu životinja, humanitarne...), sportski klubovi i/ili sportska društva u blizini škole. Izbor aktivnosti ovisi o zanimanjima učenika, uvjetima rada i o tome koliko škola podupire program. Pozitivnost aktivnosti je što učenici mogu upoznati više novih prijatelja koji imaju interes prema izbornoj aktivnosti i stjecanje navika aktivnog načina života.

Brojna istraživanja o utjecaju izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti na razvoj učenika ističu pozitivne učinke na antropološka obilježja učenika. To su pozitivan utjecaj na ostvareni stupanj obrazovanja i karijeru (McCarthy 2000; Shumov 2001; Perry i sur. 2002), pozitivan utjecaj na samopouzdanje učenika i na socijalnu komunikaciju s drugim učenicima. Sudjelovanje u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima vrednuje se i upisuje u predviđene rubrike u školskom imeniku (Barić, Jogunica, 2015).

5.2. Istraživanje zadovoljstva pohađanjem izvanškolske i izvannastavne aktivnosti

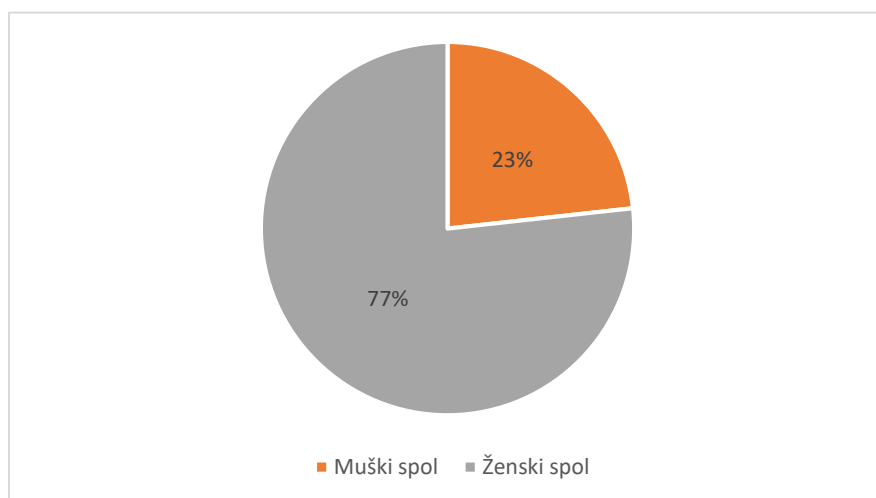
Folklor

Provedeno je istraživanje zadovoljstva pohađanjem izvanškolske izvannastavne aktivnosti Folklor na području Vukovarsko – srijemske županije, odnosno u Županji i Bošnjacima. Istraživalo se koji broj učenika pohađa folklor kao izvanškolsku aktivnost te koji je njihov doživljaj. Istraživanje je provedeno u kulturno umjetničkom društvu "Tomislav", kulturno umjetničkoj udruzi "Kristal Sladorana" koje nude folklor kao izvanškolsku aktivnost i u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića koja nudi folklor kao izvannastavnu aktivnost. Učenici su ispitani anketnim

upitnikom koji je sadržavao 13 pitanja. Pitanja su bila otvorenoga tipa na koja su učenici odgovarali individualno (N=43).

Analizom rezultata na temelju prikupljenih podataka od 43 učenika osnovnoškolskog obrazovanja njih 10 (23 %) je muškog spola (dječaci), a 33 (77 %) učenika je ženskog spola (djevojčice), (Grafikon 1).

Grafikon 1. Spol ispitanika izražen u postocima (%)

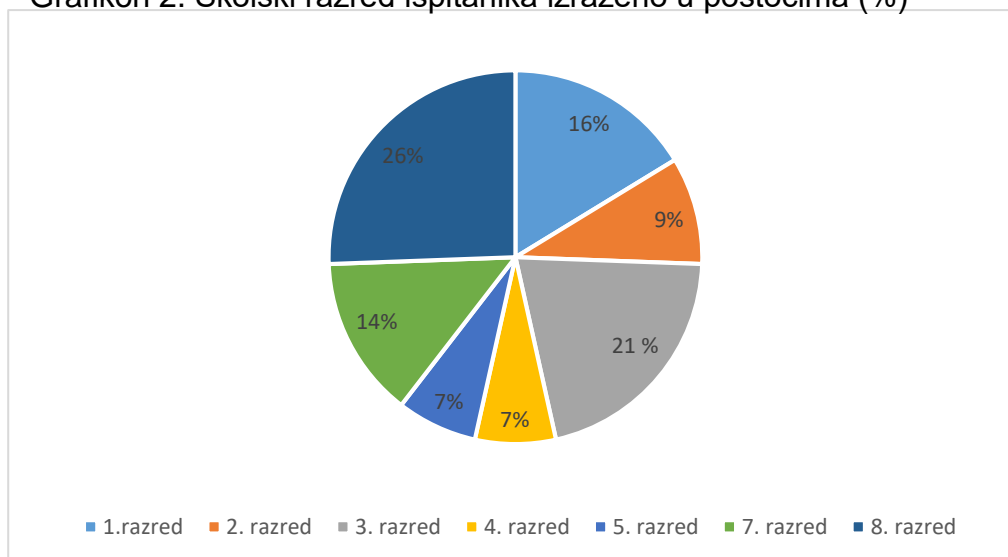

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Pretpostavlja se da je razlog zbog čega je veći broj djevojčica je taj što dječaci više odabiru sportove nego plesove. Djevojčice su više vezane za aktivnosti poput plesa i glume.

Na 2. pitanje koji razred pohađaš u vrijeme akademske godine 2018./2019. sedam učenika je odgovorilo 1. razred (16 %); četiri učenika 2. razred (9 %); devet učenika 3. razred (21 %); tri učenika 4. razred (7 %); tri učenika 5. razred (7 %); šest učenika 7. razred (14 %); 11 učenika 8. razred (26 %), (Grafikon 2.).

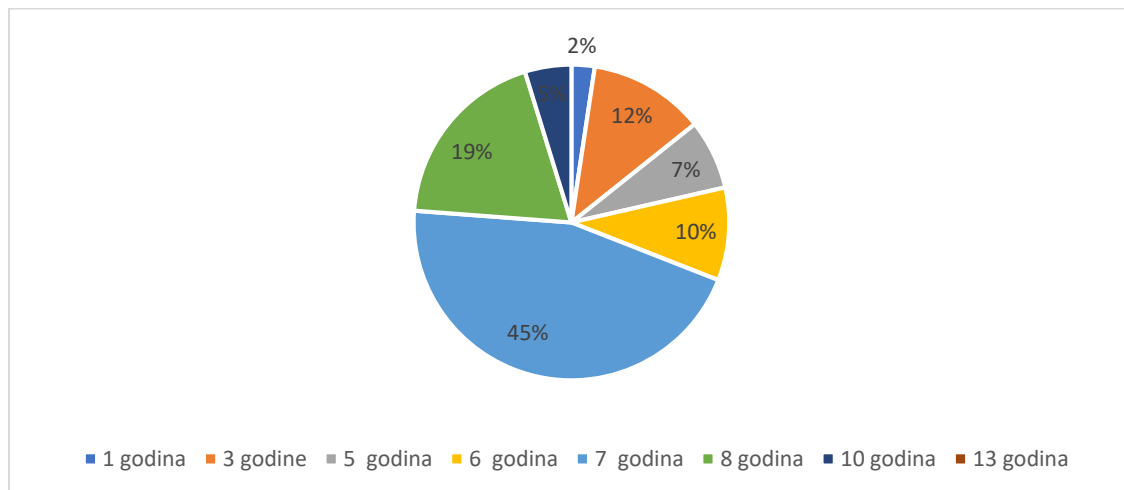
Grafikon 2. Školski razred ispitanika izraženo u postocima (%)

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Na 3. pitanje *S koliko godina si krenuo/la na folklor?* jedan učenik odgovorio je s jednom godinom (2 %); pet učenika je odgovorilo s tri godine (12 %); tri učenika su odgovorila s pet godina (7 %); četiri učenika su odgovorila sa šest godina (10 %); 19 učenika je odgovorila sa sedam godina (45 %); osam učenika je odgovorilo sa osam godina (19 %), dva su učenika odgovorila s 10 godina (5 %); jedan učenik je odgovorio s 13 godina (1 %) (Grafikon 3.). Pretpostavljeni je razlog učenika koji su prije 7. godine krenuli na folklor obiteljsko okruženje čiji su članovi plesači i pjevači kulturno umjetničkog društva, dok učenici koji su krenuli sa 7 – 13 godina odlučili su prisustvovati folkloru kao izvannastavnoj ili izvanškolskoj aktivnosti prilikom odabira slobodne aktivnosti uz ili nakon škole.

Grafikon 3. Dob učenika s kojom su krenuli na folklor

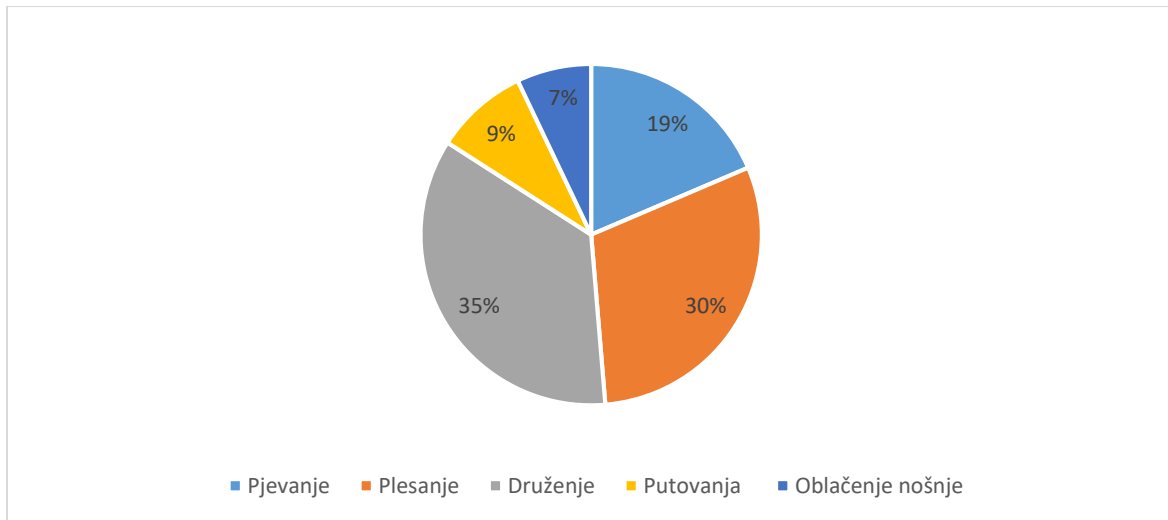
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Na temelju istraživanih primjećuje se da najveći broj djece kreće s folklorom u sedmoj godini odnosno osmoj godini života (ukupno 64 %), odnosno u periodu primarnoga obrazovanja (66 %).

Na pitanje *Što ti se najviše sviđa na probama folklor?* (npr. pjevanje, plesanje, druženje, putovanja, oblačenje nošnje i drugo) potaknulo je raznovrsne odgovore.

Pjevanje je odgovorilo 21 učenik (19 %). Plesanje su odgovorila 34 učenika (30 %). Druženje je odgovorilo 40 učenika (35 %). Putovanja je odgovorilo 10 učenika (9 %). Oblačenje nošnje odgovorilo je osam učenika (7 %). Većina je učenika navodila dva do tri odgovora na ovo pitanje u kombinacijama: pjevanje, plesanje i putovanja; plesanje, oblačenje nošnje i druženje; pjevanje, plesanje, druženje. Neki od ostalih odgovora bili su: igranje s loptom, učenje novih zanimljivosti (Grafikon 4.).

Grafikon 4. Učenicima se na probama sviđaju elementi folklor

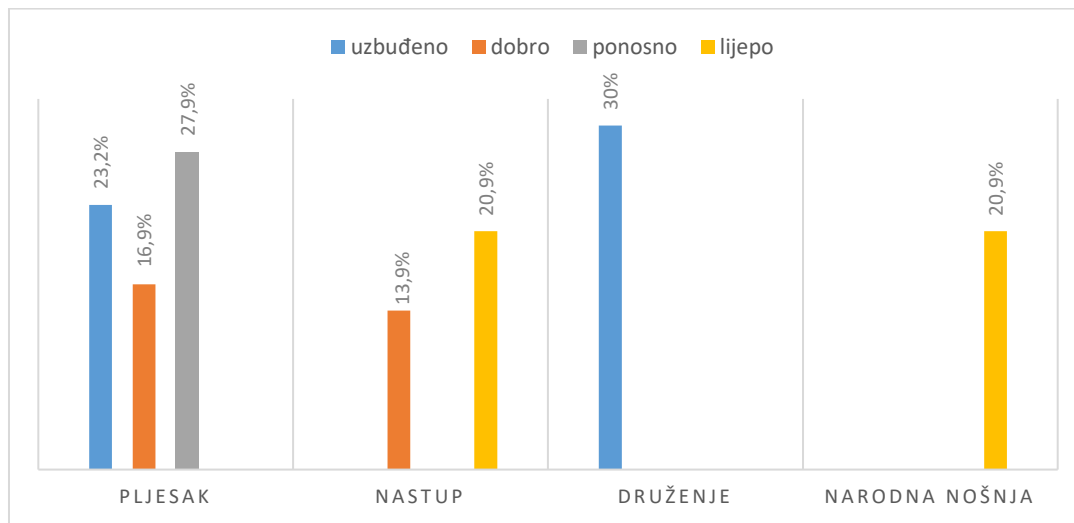
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Odgovori druženje i plesanje najviše se sviđaju na probama folklor. Ukoliko učenici pohađaju aktivnost steći će prijatelje i ugodno se osjećati te preporučiti ju drugim učenicima.

Iduće pitanje bilo je *jesi li javno nastupao/la s folklorom*. Svi su učenici (N=43) odgovorili kako su do sad imali javnih nastupa.

Na šesto pitanje *Što ti se najviše svidjelo za vrijeme nastupa i kako si se osjećao/la*, dobiveni su raznovrsni odgovori. Učenicima se najviše svidio pljesak ili aplauz (23,2 %) te su se ti učenici osjećali uzbuđeno, dok su tri učenika odgovorila da im je bilo dosadno, no svidjelo im se druženje nakon nastupa. Njih 13,9 % odgovorilo je da im se svidio nastup, a osjećali su se dobro, dok se 16,9 % učenika osjećalo dobro i najviše im se svidio pljesak publike. Nadalje, 27,9 % učenika osjećalo se ponosno, a najviše im se svidio pljesak, presvlačenje u narodne nošnje, nastup i druženje te samostalno pjevanje. Odgovor 20,9 % učenika bio je da su se osjećali lijepo, a najviše im se svidio nastup i druženje, pljesak i samostalno pjevanje. Također, 20,9 % učenika odgovorilo je da se osjećalo sretno te im se podjednako svidio pljesak publike te sam nastup i druženje, ali i presvlačenje u narodnu nošnju (Grafikon 5.).

Grafikon 5. Doživljaj za vrijeme nastupa

Izvor: vlastita anketa, 2019.

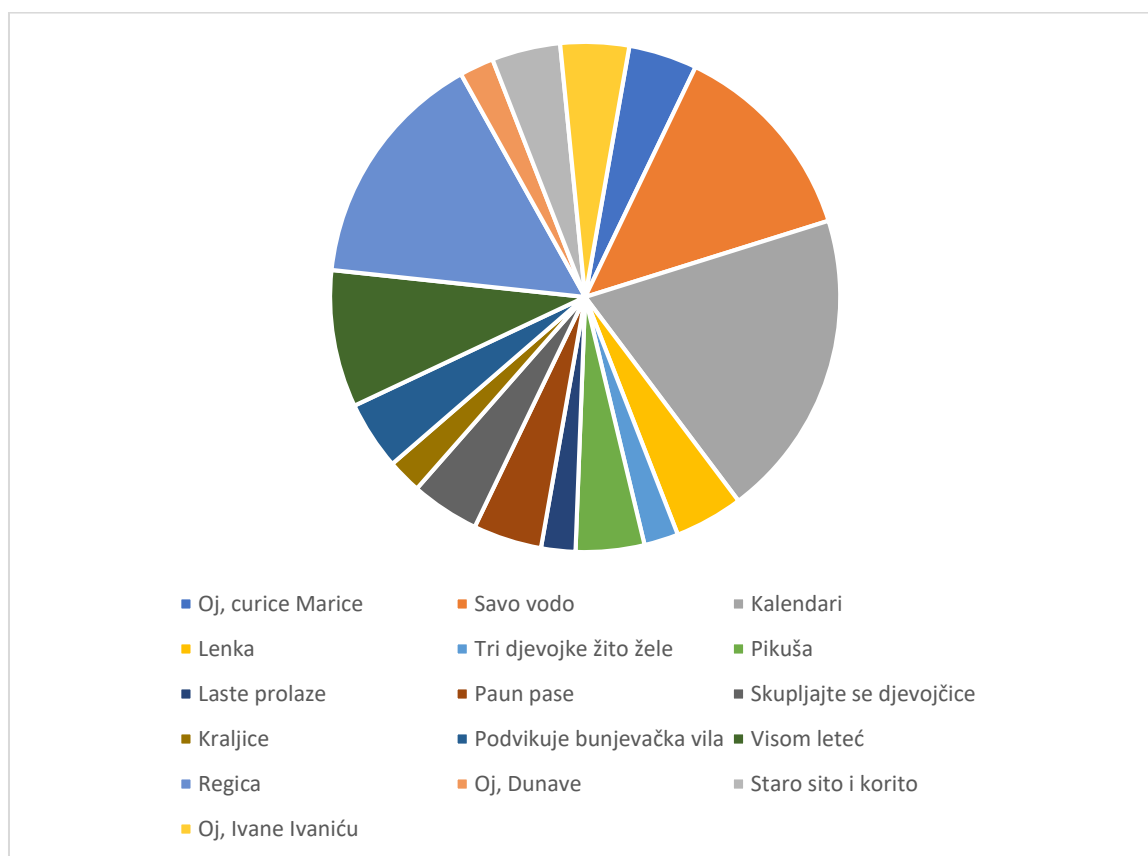
Pozitivno je što se učenici za vrijeme proba i javnoga nastupa osjećaju opće dobro, uzbuđeno, ponosno i lijepo. Na taj način pokazuju sreću i omiljene razloge zbog kojih su se upisali na Folklor te ga i dalje pohađaju (pljesak kao poticaj, druženje nakon nastupa, oblačenje u narodnu nošnju i nastup).

Na pitanje *Pohađa li netko od tvojih prijatelja folklor?* sva 43 učenika odgovorila da im prijatelji pohađaju također folklor. Pretpostavlja se kako su učenici stekli prijatelje prilikom pohađanja aktivnosti Folklor ili potaknuli svoje prijatelje da također pristupe aktivnosti.

Iduće pitanje *Bave li se tvoji roditelji plesom?* deset je učenika odgovorilo pozitivnim odgovorom DA, dok je njih 33 odgovorilo negativno.

S devetim pitanjem *Koja ti je najdraža pjesma koju si naučio/la?* odgovori su učenika bili raznovrsni. Pjesme su većinom iz područja Slavonije: *Oj, curice Marice, Lenka, Kraljice, Oj, Ivane Ivaniću, Oj, Dunave, Kalendari, Tri djevojke žito žele, Savo vodo, Paun pase, Laste prolaze, Visom leteć*; dok je pjesma *Podvikuje bunjevačka vila* s područja Vojvodine; pjesma *Regica* iz Međimurja; *Skupljajte se djevojčice* je pjesma iz područja Bilogore; pjesma *Pikuša* je iz područja Zagorja; pjesma *Staro sito i korito* je s područja Turopolja (Grafikon 6.).

Grafikon 6. Najdraža pjesma ispitanicima

Izvor: vlastita anketa, 2019.

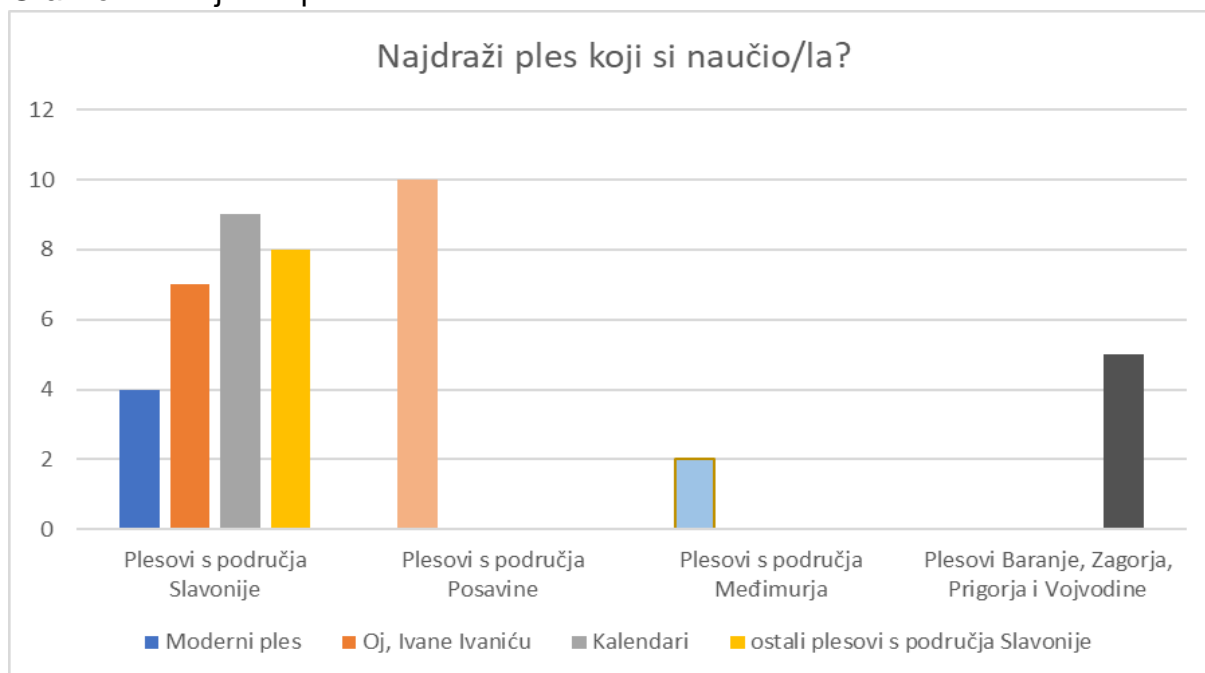
Temeljem analize prikupljenih podataka najdraže pjesme koje su učenici odabrali su: *Kalendari* (20 %), *Regica* (15 %), *Savo vodo* (13 %), *Visom leteć* (9 %).

Na pitanje *Koji ti je najdraži ples koji si naučio/la?* po dva učenika odgovorila su da im je najdraži ples *Regica* iz područja Međimurja; *Rokoko* iz područja Vojvodine odnosno Bunjevačkih Hrvata; *Šokačko kolo*, *Ajd' na livo*, *Ide noga za nogama* s područja Slavonije.

Zatim, po jedan učenik odgovorio je: *plesovi Baranje*, *plesovi Zagorja – Zagorsko kolo*, *Bosiljak* iz Prigorskog kraja i *Bunjevačko kolo* s područja Vojvodine te plesovi Slavonije poput *Jule i Lenke*.

Nadalje, četiri su učenika odgovorila *Moderni ples* verzije KUD-a Tomislav; dok je sedam učenika odgovorilo je ples *Oj, Ivane Ivaniću*; također devet učenika odgovorilo je da su mu najdraži plesovi iz područja Posavine te devet učenika odgovorilo je s plesom *Kalendari* iz područja Slavonije (Grafikon 7.).

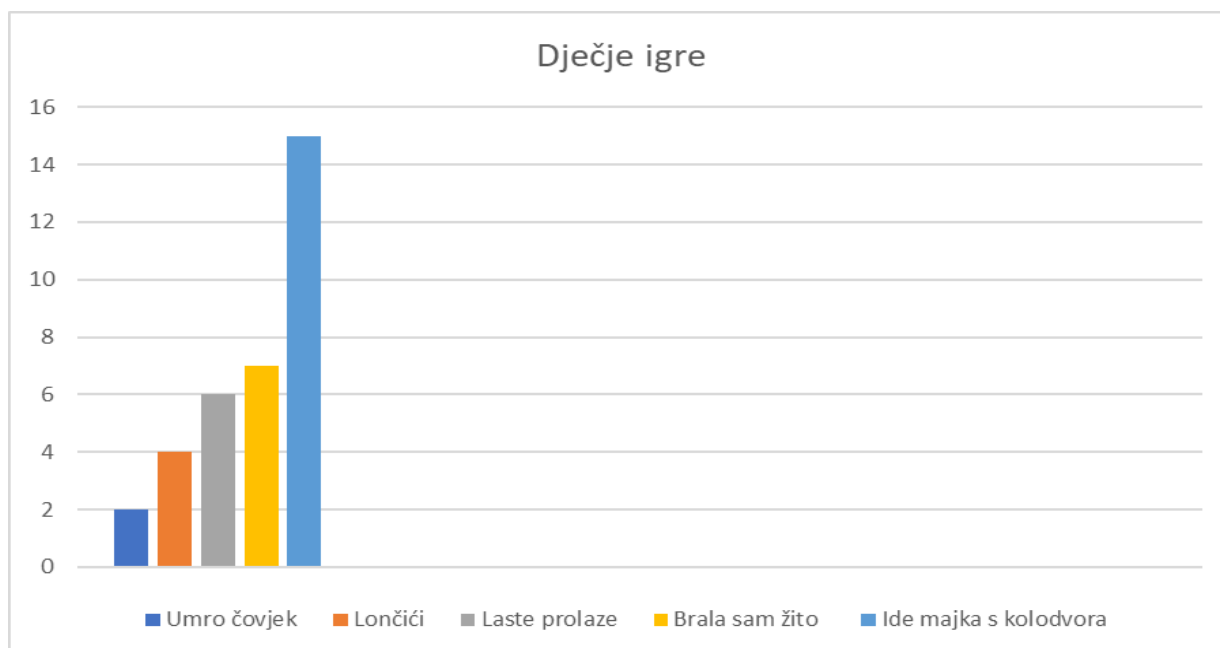
Grafikon 7. Najdraži ples

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Odgovori na pitanje *Koja ti je najdraža igra koju si naučio/la? bili su raznoliki, dok se neki učenici nisu mogli odlučiti koju bi dječju igru napisali, neki od njih su izdvojili sljedeće igre: Umro čovjek (2), Lončići (4), Laste prolaze (6), Brala sam žito (7), Ide majka s kolodvora (15) (Grafikon 8.).*

Grafikon 8. Najdraža dječja igra

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Primjer 1. Igra *Umro čovjek* izvode djeca postavljena u formaciju kruga, dok jedno dijete legne u sredinu kruga s rukama prekriženim na prsima te glumi "mrtvaca". Djeca u krugu drže se za ruke i pjevaju stihove pjesme: koja zvuči kao pjevana brojlica

"Umro čovjek.

Gdje ćemo ga zakopati?

U šumicu pod vrbicu.

Što ćemo pod glavicu?

Bajinu kabanicu, sekinu maramicu.

Drž'te jarca za nožicu."

Nakon otpjevanog zadnjeg stiga pjesme djeca prilaze onome u sredini te ga bockaju prstima sve dok on ne ustane i pobjegne.

Primjer 2. Igra *Lončići* započinje sa stajanjem u krugu gdje su djeca raspoređeni na predstavljanje lončića i kumova. Svaki kum (jedno dijete) ima jedan lončić (drugo dijete). Jedno dijete koje predstavlja kuma krenuo bi hodati oko lončića (druge djece) i njihovih vlasnika s pjevanjem stiha "Lončići, lončići" i stao bi pored jednog djeteta koji predstavlja lončić te upitao vlasnika: "Pošto, kume lonac?". Dijete vlasnik lončića odgovorio bi mu: "Po petak, po šestak niže ti ga ja ne dam." Nakon toga dijete lončić krenuo bi u bijeg, a lovili bi ga i kum i vlasnik te bi pobjednik bio onaj koji lončić uhvati prvi. Igra se ponavlja par puta s izmjenom kumova, lončića i vlasnika.

Primjer 3. Igra *Brala sam žito i pšenicu* izvodi se prilikom manifestacija i smotri folkloru u Županji. Djeca stoje u formaciji kruga te unutar kruga ulaze dvoje djece koji se drže za ruke i koračaju po krugu. Djeca pjevaju stihove:

"Brala sam žito i pšenicu.

U njoj sam našla prepelicu.

Malo nas, malo nas ajde (ime djeteta) među nas."

Nakon što su izabrali još jedno dijete pjevaju dalje sve dok se njihova formacija kruga ne proširi, a u prvoj formaciji ne ostane dvoje djece koji ponovno započinju igru.

Pitanje je bilo *Smatraš li da bi tvoji prijatelji trebali ići na folklor, ako da, zašto?*. Učenici su odgovarali s pozitivnim odgovorom, a većinski su razlozi:

- Trebali bi jer je zanimljivo.
- Da, jer je folklor zabavan.
- Da, zato što se svašta nauči plesati i pjevati.
- Da, zbog putovanja.
- Da, zato što je to predivno iskustvo i plesovi.
- Da, zbog zabave i tradicije.

Dva učenika odgovorila su s negativnim odgovorom s razlogom da njihovi prijatelji ne bi trebali ići na folklor jer oni nisu za ples.

Sljedeće pitanje bilo je *Baviš li se još nekom aktivnošću?*. Od ukupno 43 učenika, njih 36 (83,7 %) je odgovorilo da se uz folklor bavi još nekom aktivnošću. Za izvanškolsku aktivnost biraju razne sportove poput nogometa, košarke, rukometa, plivanja, jahanja; učenje stranih jezika te vezilje, ali i šah te sviranje instrumenata (klavir i harmonika).

5.3. Istraživanje o izvanškolskoj aktivnosti Folklor

Istraživanje za potrebe ovoga rada provedeno je u Osnovnoj školi Mate Lovraka u Županji metodom istraživanja anketom odnosno anketnim listićem. Broj anketiranih učenika primarnoga obrazovanja 1. – 4. razreda bio je 73 (N=73). Anketu je u 1. razredu ispunilo 19 učenika; 2. razreda 22 učenika; 3. razreda 18 učenika i 4. razreda 14 učenika. Rezultati istraživanja pokazali su doživljaj ispitanika. Anketni listić sadržavao je 15 tvrdnji, odnosno pitanja alternativnoga tipa (DA/NE). Učenički je zadatak bio zaokružiti ukoliko se slažu s odgovorom DA, ukoliko se ne slažu zaokružiti NE.

Tvrdnje i analiza rezultata:

Anketni listić započinje s prvim pitanjem: *Folklor mi se čini zabavan i zanimljiv* (Grafikon 9.).

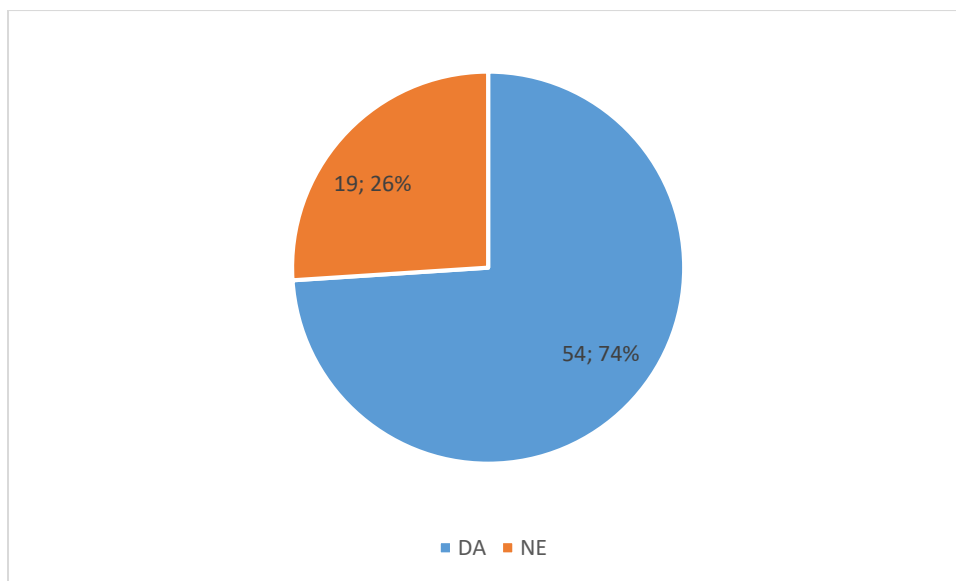
Od ukupno 19 učenika 1. razreda 14 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (74%), dok je pet učenika zaokružilo tvrdnju NE (26%).

Od ukupno 22 učenika 2. razreda njih 18 zaokružilo je tvrdnju DA (82%), dok su četiri učenika zaokružila tvrdnju NE (17%).

Od ukupno 18 učenika 3. razreda njih 10 zaokružilo je tvrdnju DA, dok je osam učenika zaokružilo tvrdnju NE.

Od ukupno 14 učenika 4. razreda njih 12 je zaokružilo tvrdnju DA (74 %), dok su dva učenika zaokružila tvrdnju NE (26 %).

Grafikon 9. Folklor mi je zabavan i zanimljiv

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Od ukupno 73 ispitanika učenika za njih 74 % folklor je zabavan i zanimljiv, dok se s druge strane 26 % učenika ne slaže s tvrdnjom.

Drugo pitanje u anketnom listiću bilo je : *Ljudi bi se trebali zanimati za običaje i kulturu svojega mjesta* (Grafikon 10.).

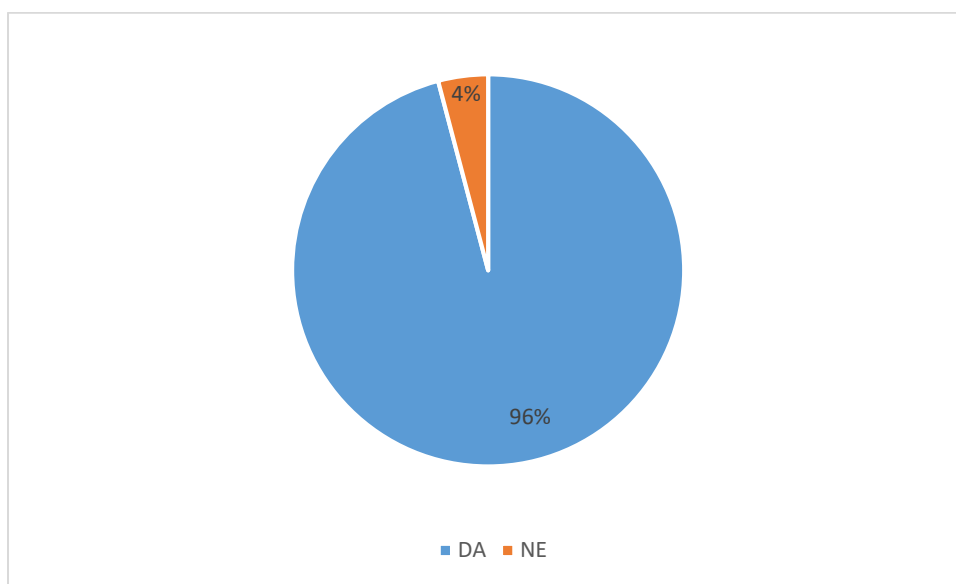
Ukupno 18 učenika 1. razreda zaokružilo je tvrdnju DA (95 %), dok je samo jedan učenik zaokružio tvrdnju NE (5 %).

Sva 22 učenika 2. razreda zaokružila su tvrdnju DA (100 %).

Broj od 17 učenika 3. razreda zaokružilo je tvrdnju DA (95 %), dok je jedan učenik zaokružio tvrdnju NE (5 %).

Također, 13 učenika 4. razreda zaokružila su tvrdnju DA (95 %), dok je jedan učenik zaokružio tvrdnju NE (5 %).

Grafikon 10. Smatram kako bi se ljudi trebali zanimati za običaje

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Odgovor od 96 % pozitivnih ispitanika koji smatraju da bi se ljudi trebali zanimati za običaje i tradiciju očekivan je jer je Županja kao grad pun kulturne baštine i nositelj tradicije.

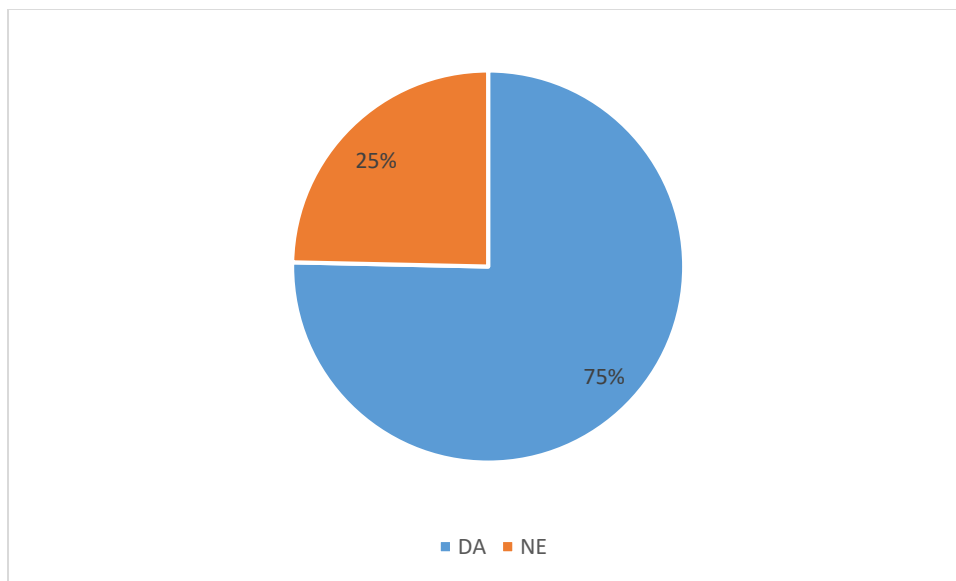
Treće pitanje bilo je: *Poštujem ljude koji se bave folklorom*. pokazuje rezultate kako 71 učenik, odnosno 97 % učenika odgovorilo je potvrdno.

Na pitanje: *O običajima mi pričaju moji roditelji/bake i djedovi* (Grafikon 11.):

- u 1. razredu 16 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (84 %) te su tri učenika zaokružila tvrdnju NE (16 %).
- u 2. razredu 16 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (73 %) te je šest učenika zaokružilo tvrdnju NE (27 %).
- u 3. razredu 11 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (61 %) te je sedam učenika zaokružilo tvrdnju NE (39 %).
- u 4. razredu 12 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (86 %) te su dva učenika zaokružila tvrdnju NE (14 %).

Ukupno 75 % učenika potvrdno su odgovorila, a 25 % negativno.

Grafikon 11. Razgovori o običajima u obitelji

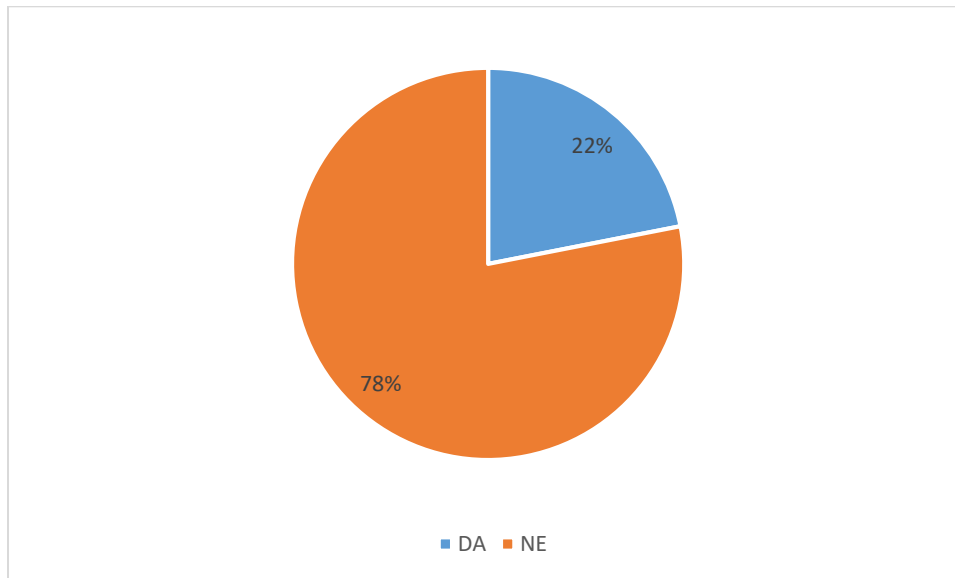
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Na šesto pitanje *Netko od moje obitelji član je folkloru u KUD-u*, učenici su zaokružili sljedeće (Grafikon 12.):

- u 1. razredu tri su učenika zaokružila tvrdnju DA (16 %) te je 16 učenika zaokružilo tvrdnju NE (84 %).
- u 2. razredu osam učenika zaokružilo je tvrdnju DA (36 %) te je 14 učenika zaokružilo tvrdnju NE (64 %).

- u 3. razredu dva su učenika zaokružila tvrdnju DA (11 %) te je 16 učenika zaokružilo tvrdnju NE (89%).
- u 4. razredu tri su učenika zaokružila tvrdnju DA (22 %) te je 11 učenika zaokružilo tvrdnju NE (78 %).

Grafikon 12. Članovi obitelji pohađaju folklor u KUD-u

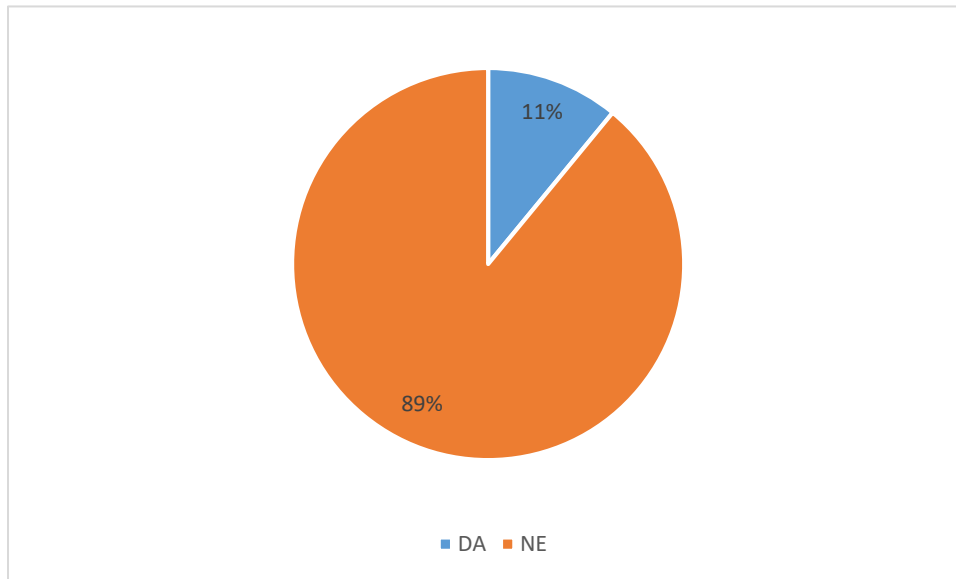
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Ispostavilo se kako roditelji učenika primarnoga obrazovanja u Županji rjeđe pohađaju aktivnosti poput folklor.

Sedmo pitanje vezalo se uz narodnu nošnju, a glasilo je: *Posjedujem vlastitu narodnu nošnju* (Grafikon 13.).

- U 1. razredu od 19 učenika samo jedan učenik posjeduje vlastitu narodnu nošnju (5 %).
- U 2. razredu od 22 učenika njih pet učenika posjeduje vlastitu narodnu nošnju (23 %).
- U 3. razredu od 18 učenika nitko ne posjeduje vlastitu narodnu nošnju.
- U 4. razredu od 14 učenika dva posjeduju vlastitu narodnu nošnju (14 %).

Grafikon 13. Posjedovanje vlastite narodne nošnje učenika primarnoga obrazovanja

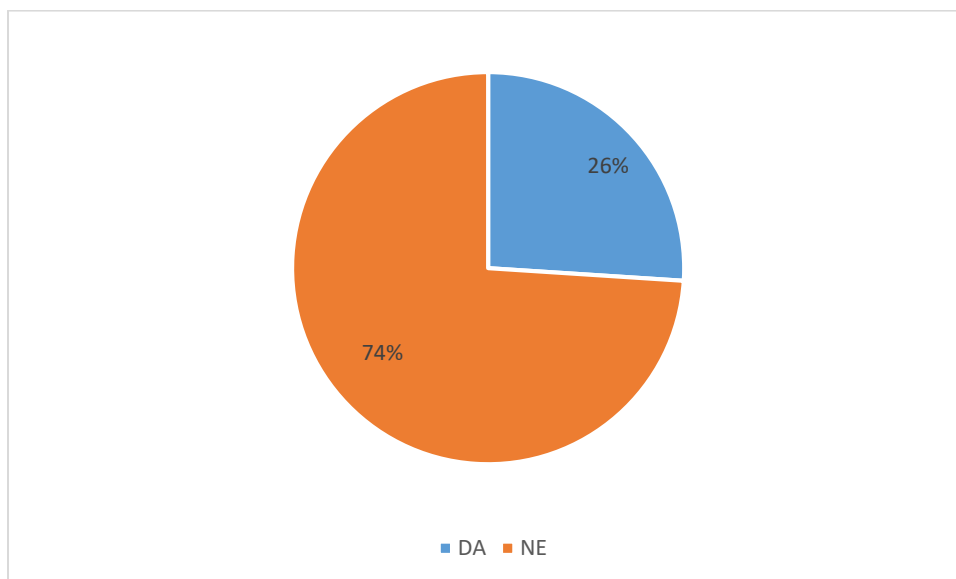
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Smatra se da učenici koji posjeduju vlastitu narodnu nošnju (11 %) vjerojatno pohađaju folklor kao izvanškolsku aktivnost. Također, odgovori na ovo pitanje imaju utjecaj s pohađanjem roditelja na aktivnosti folkloru i posjedovanje narodne nošnje u obitelji.

Učenici su na pitanje: *Moji roditelji/bake i djedovi imaju narodnu nošnju.* zaokružili sljedeće (Grafikon 14.):

- u 1. razredu dva su učenika zaokružila DA (11 %), a 17 učenika tvrdnju NE (89%).
- u 2. razredu devet učenika zaokružilo je tvrdnju DA (41 %), a 13 učenika zaokružilo je tvrdnju NE (59 %).
- u 3. razredu dva su učenika zaokružila tvrdnju DA (11 %), a 16 učenika tvrdnju NE (89 %).
- u 4. razredu šest je učenika zaokružilo tvrdnju DA (43 %), a osam učenika tvrdnju NE (57 %).

Grafikon 14. Posjedovanje narodne nošnje u obitelji

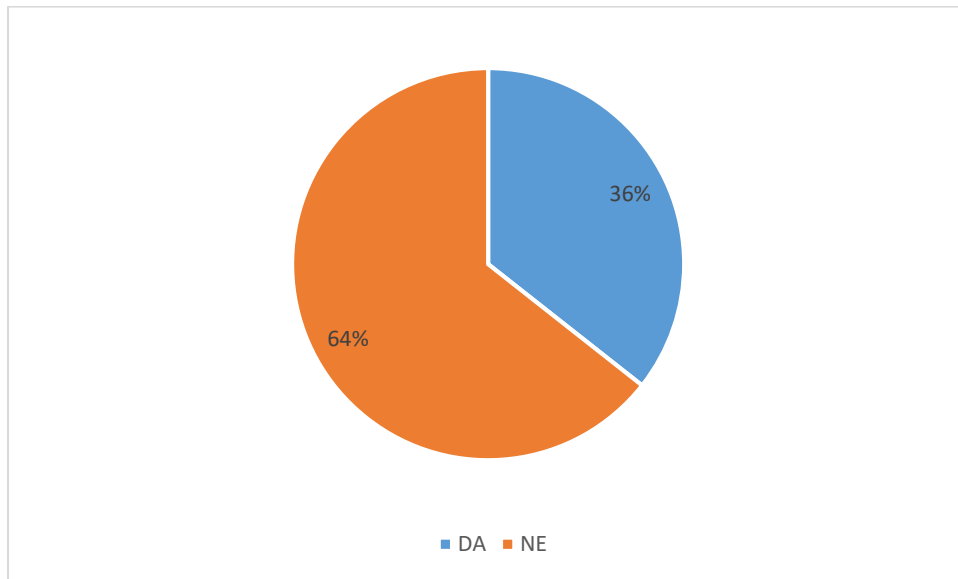
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Pitanje se veže na prethodna dva, uz pohađanje roditelja na aktivnosti folkloru i posjedovanje vlastite narodne nošnje. Rezultati pokazuju kako 74 % učenika ne posjeduje narodnu nošnju unutar uže i/ili šire obitelji. Takvi učenici odabiru slobodne aktivnosti drugačijeg tipa, dok učenici čija uža i/ili šira obitelj posjeduje narodnu nošnju odabiru pohađanje folkloru kao izvanškolske aktivnosti.

Osmo pitanje je bilo: *Kada bih imao/la narodnu nošnju, bavio bih se folklorom.*, a učenici su odgovorili sljedeće (Grafikon 15.):

- 1. razred zaokruženo je osam tvrdnji DA (42 %) i 11 tvrdnji NE (58 %).
- 2. razred zaokruženo je devet tvrdnji DA (41 %) i 13 tvrdnji NE (59 %).
- 3. razred zaokružene su četiri tvrdnje DA (22 %) i 14 tvrdnji NE (78 %).
- 4. razred zaokruženo je pet tvrdnji DA (36 %) i devet tvrdnji NE (64 %).

Grafikon 15. Posjedovanjem vlastite narodne nošnje potaknulo bi me na folklor

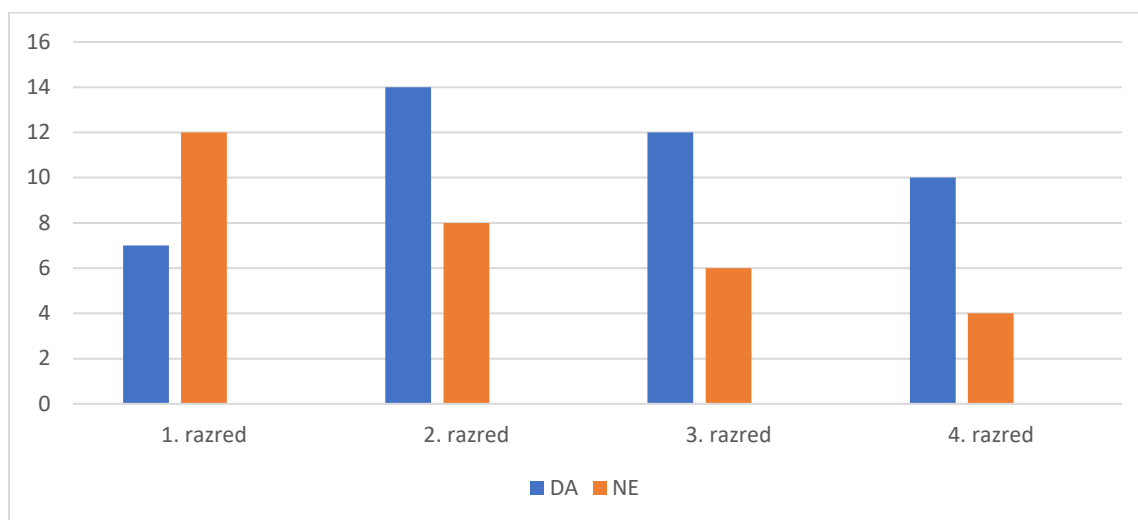
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Broj zainteresiranih učenika za folklor povećao bi se na 36 % ukoliko bi oni posjedovali narodnu nošnju. Zbog toga pretpostavljamo kako mnoga kulturno umjetnička društva izrađuju i posuđuju narodne nošnje za polaznike folklor.

Deveto pitanje glasilo je: *Volio/voljela bih da u školi postoji folklor od 1. do 4. razreda (Grafikon 16. i 17.):*

- U 1. razredu sedam učenika (37 %) zaokružilo je tvrdnju DA, a 12 učenika (63 %) tvrdnju NE.
- U 2. razredu 14 učenika (64 %) zaokružilo je tvrdnju DA, a osam učenika (36 %) tvrdnju NE.
- U 3. razredu 12 učenika (67 %) zaokružilo je tvrdnju DA, a šest učenika (33 %) NE.
- U 4. razredu 10 učenika (71 %) zaokružilo je tvrdnju DA, a četiri učenika (29 %) NE.

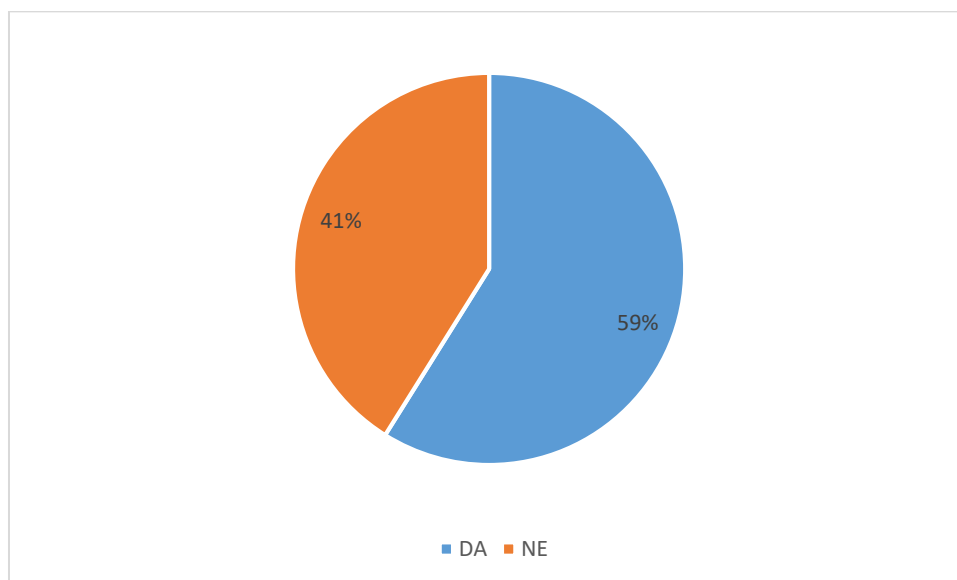
Grafikon 16. Želja za folklorom u školi od 1. do 4. razreda.

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Učenici bi pohađali folklor kao izvannastavnu aktivnost od 1. do 4. razreda u školi ukoliko bi im se pružila prilika. Broj od 59 % učenika odgovorilo je pozitivno na postavljeno pitanje, dok je 41 % učenika odgovorilo kako niti tada ne bi pohađali folklor.

Grafikon 17. Pohađanje folkloru u školi (1. - 4. razred)

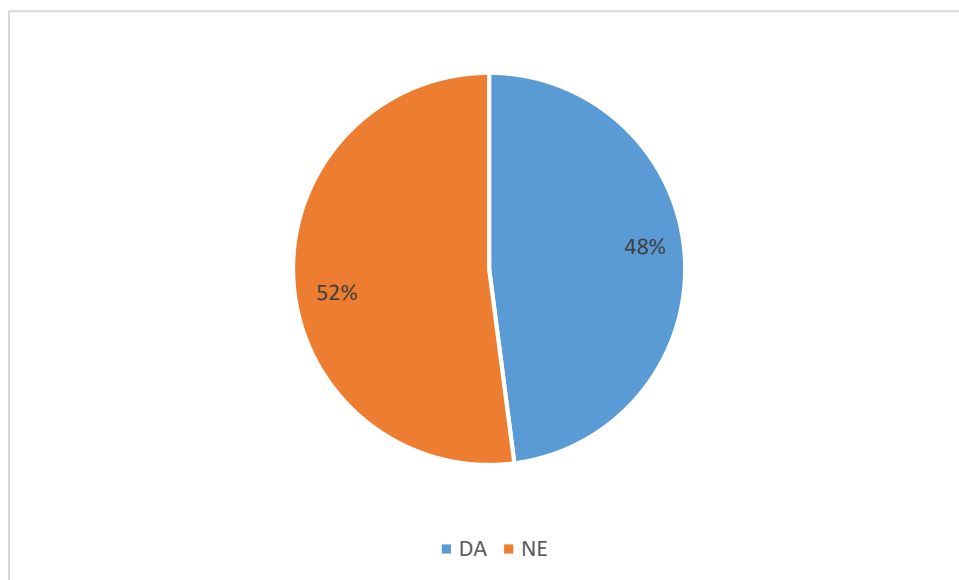

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Na deseto pitanje koje glasi: *Volio/voljela bih da u školi postoji folklor od 5. do 8. razreda.*, učenici su zaokružili (Grafikon 18.):

- U 1. razredu devet učenika zaokružilo je tvrdnju DA (47 %) te 10 učenika tvrdnju NE (53 %).
- U 2. razredu 13 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (59 %) te devet učenika tvrdnju NE (41 %).
- U 3. razredu četiri su učenika zaokružila tvrdnju DA (22 %) te 14 učenika tvrdnju NE (78 %).
- U 4. razredu devet učenika zaokružilo je tvrdnju DA (64 %) te pet učenika tvrdnju NE (36 %).

Grafikon 18. Želja za aktivnošću Folklor u sklopu škole od 5. do 8. razreda

Izvor: vlastita anketa, 2019.

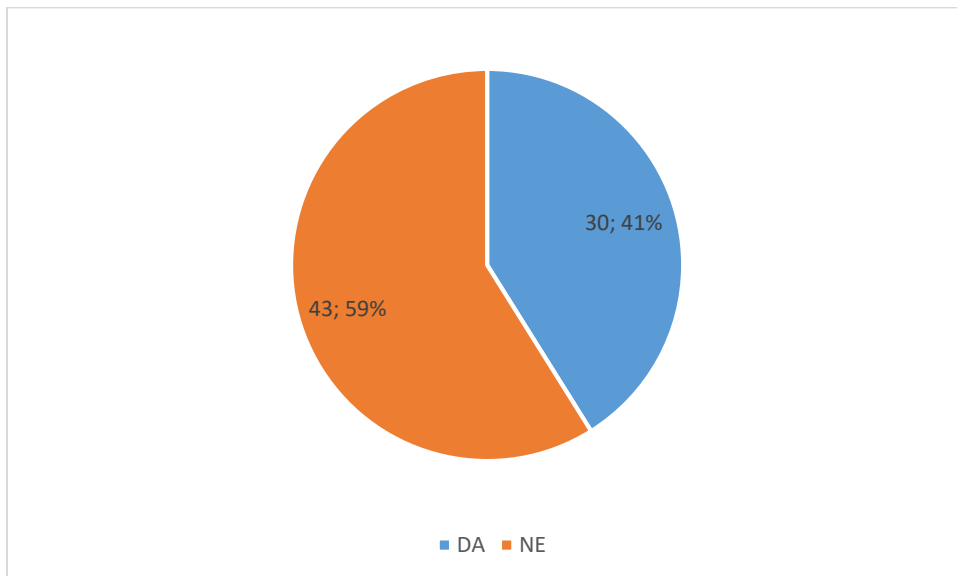
Odgovori na postavljeno pitanje pokazali su očekivano, stariji učenici rjeđe su zainteresirani za folklor u školi, ali njima je pružena prilika pohađanja folklor kao izvanškolske aktivnosti ili odabira neke druge slobodne aktivnosti.

Iduće 11. pitanje bilo je: *Volio/voljela bih naučiti svirati tamburu* (Grafikon 19.).

- U 1. razredu osam učenika (42 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 11 učenika (58 %) tvrdnju NE.
- U 2. razredu 11 učenika (50 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 11 učenika (50 %) tvrdnju NE.
- U 3. razredu šest učenika (34 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 12 učenika (66 %) tvrdnju NE.
- U 4. razredu pet učenika (36 %) zaokružilo je tvrdnju DA te devet učenika (64 %) tvrdnju NE.

Kao jedan od elemenata folkloru sviranje tambure popularno je u Županji i okolnim selima. Tamburu češće sviraju dječaci, dok u zadnje vrijeme sve više su zainteresirane i djevojčice.

Grafikon 19. Želim naučiti svirati tamburu

Izvor: vlastita anketa, 2019.

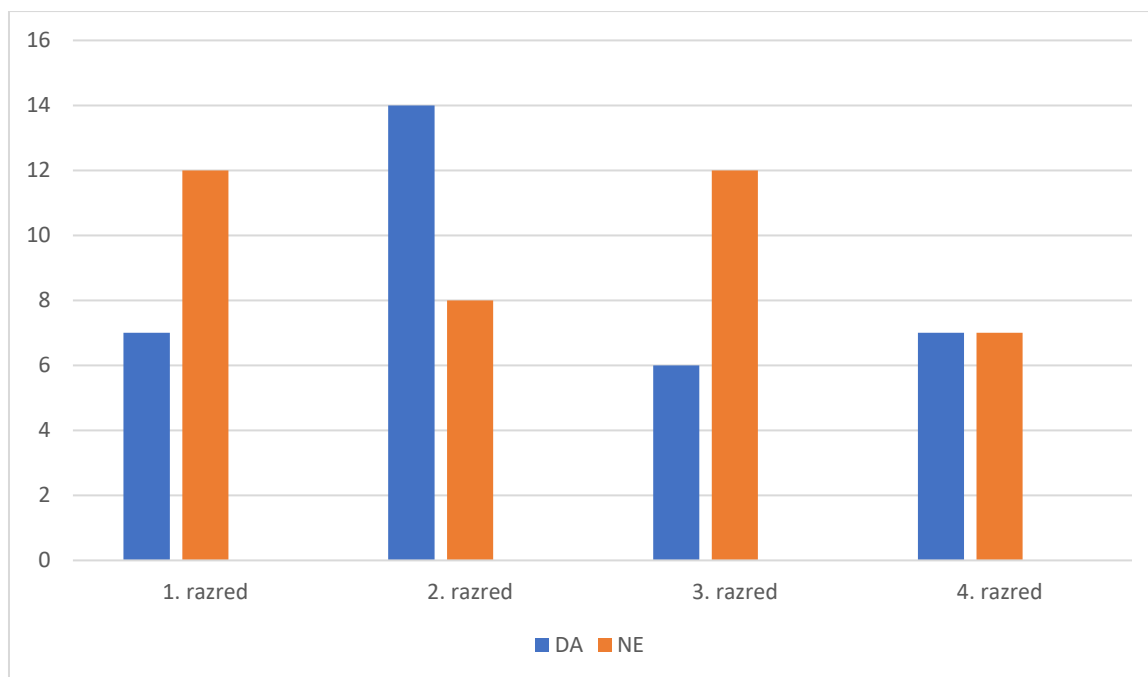
Smatra se da bi učenici bili više potaknuti kada bi škole posjedovale instrumente za sviranje te ih učitelji i nastavnici poticali na sate sviranja. Tamburu bi volilo učiti svirati 41 % učenika primarnoga obrazovanja.

Na pitanje: *Volio/voljela bih plesati folklorne plesove*. učenici su zaokružili (Grafikon 20.):

- sedam učenika (37 %) 1. razreda zaokružilo je tvrdnju DA te 12 učenika (53 %) tvrdnju NE.
- 14 učenika (64 %) 2. razreda zaokružilo je tvrdnju DA te osam (46 %) učenika tvrdnju NE.
- šest učenika (34 %) 3. razreda zaokružilo je tvrdnju DA te 12 učenika (66 %) tvrdnju NE.
- sedam učenika (50 %) 4. razreda zaokružilo je tvrdnju DA te sedam učenika (50 %) tvrdnju NE.

Bez obzira je li netko od njihovih obitelji član kulturno umjetničkog društva, posjeduju li narodnu nošnju ili ne, 47% učenika primarnoga obrazovanja voljelo bi plesati folklorne plesove, a 53% učenika ne.

Grafikon 20. Plesanje folklornih plesova (po razredima)

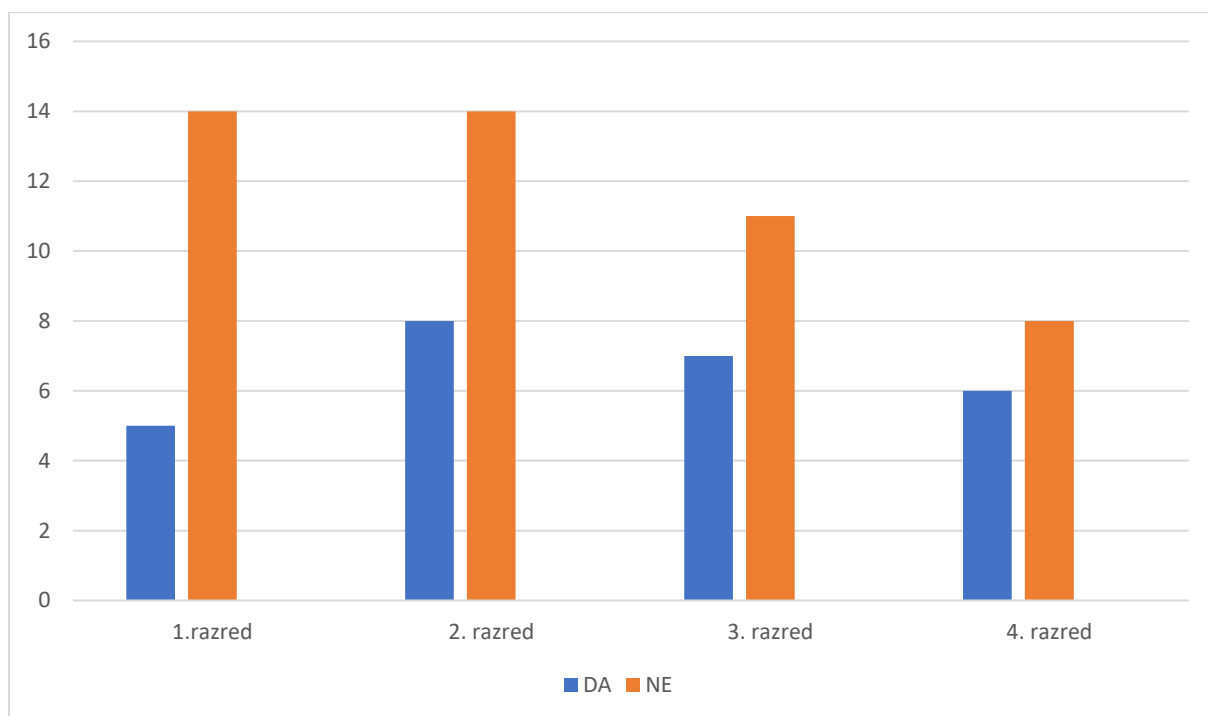

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Pitanje broj 13 bilo je: *Volio/voljela bih pjevati folklorne napjeve*, a odgovori su bili sljedeći (Grafikon 21. i 22.):

- U 1. razredu pet učenika (26 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 14 učenika (74 %) tvrdnju NE.
- U 2. razredu 10 učenika (46 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 12 učenika (54 %) tvrdnju NE.
- U 3. razredu sedam učenika (39 %) zaokružilo je tvrdnju DA te 11 učenika (61 %) tvrdnju NE.
- U 4. razredu šest učenika (43 %) zaokružilo je tvrdnju DA te osam učenika (57 %) tvrdnju NE.

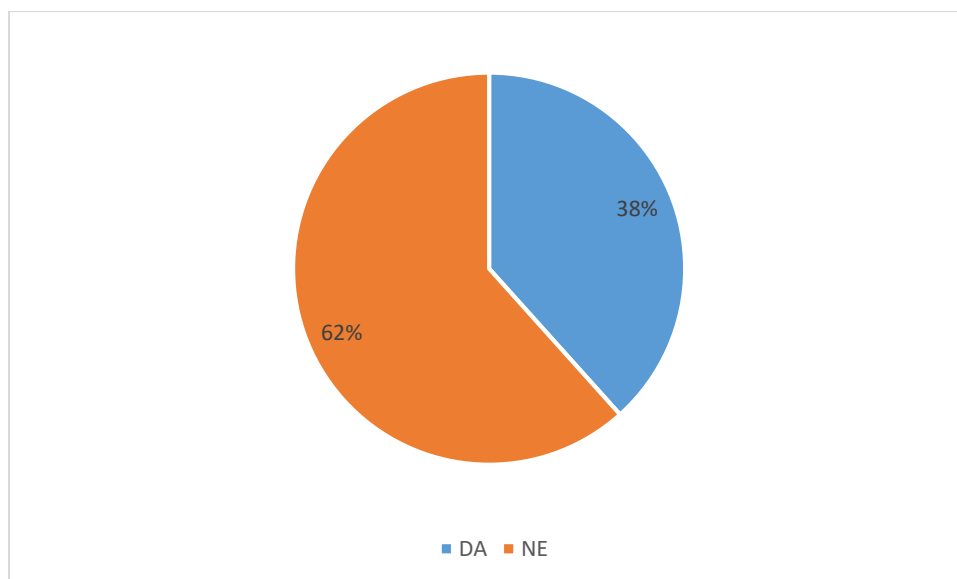
Grafikon 21. Želim pjevati narodne napjeve (po razredima)

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Prema rezultatima pjevanje narodnih napjeva za razliku od plesanja nije omiljeno među učenicima od 1. do 4. razreda.

Grafikon 22. Ukupan broj učenika koji bi voljeli učiti pjevati narodne napjeve

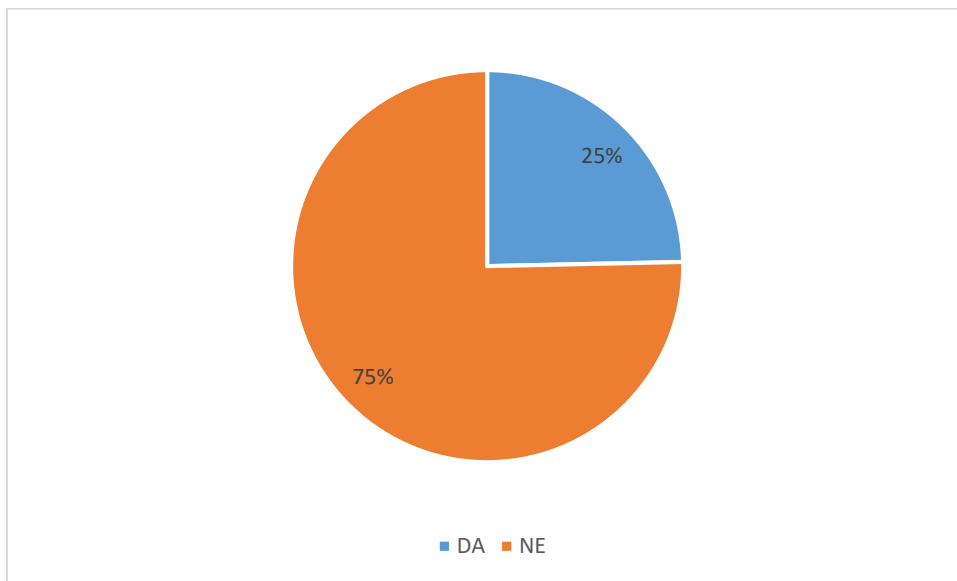
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Razlog zbog čega je 62 % negativnih odgovora, a 38 % pozitivnih je možda u tome da učenici više vole učiti pjevati druge tipove glazbe. No broj pozitivnih odgovora može se povećati ako narodne napjeve prilagodimo učeničkoj dobi i motiviramo ih na pjevanje.

Pitanje broj 14. bilo je vezano uz izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, a glasilo je: *Pohađam Folklor kao IZVANNASTAVNU aktivnost – IZVANŠKOLSKU aktivnost - NE POHAĐAM (zaokruži)*, rezultati su sljedeći (Grafikon 23.):

- U 1. razredu od 19 učenika tri učenika (16 %) pohađaju izvanškolsku aktivnost Folklor.
- U 2. razredu od 22 učenika osam učenika (36 %) pohađa izvanškolsku aktivnost Folklor.
- U 3. razredu od 18 učenika tri učenika (17 %) pohađaju izvanškolsku aktivnost Folklor.
- U 4. razred od 14 učenika četiri učenika (29 %) pohađa izvanškolsku aktivnost Folklor i/ili tamburašku sekciju.

Grafikon 23. Pohađanje izvanškolske aktivnosti Folklor od 1. do 4. razreda

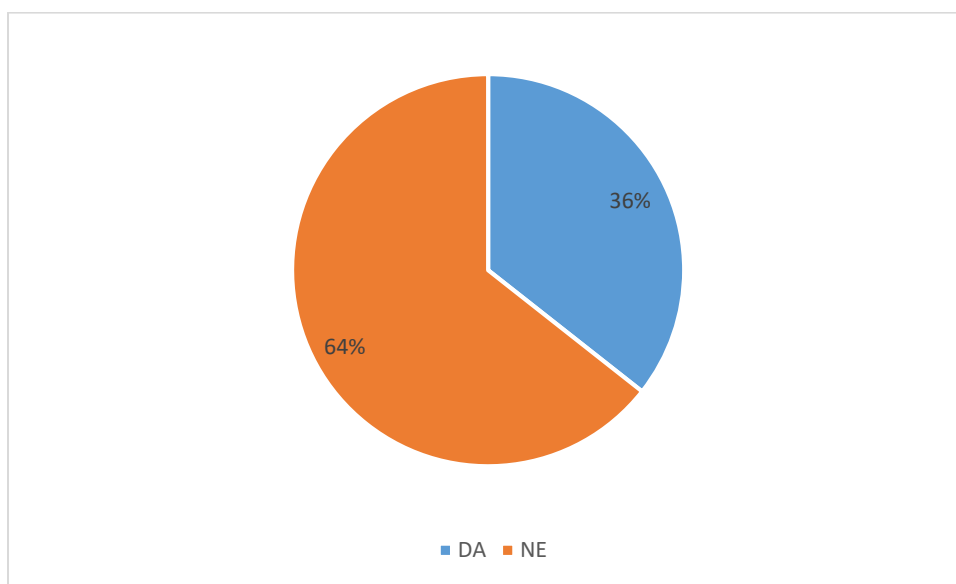
Izvor: vlastita anketa, 2019.

Ukupan broj ispitanika bio je 73, a od njega 25 % učenika pohađa folklor kao izvanškolsku aktivnost. Razlog malog odaziva je jer škola ne nudi mogućnost folklor kao izvannastavnu aktivnost, ne posjedovanje vlastite narodne nošnje i različiti interesi.

Zadnje pitanje u anketnom listiću glasilo je: *Upisao/la bih se kao član KUD-a jer bih volio/voljela putovati na nastupe* (Grafikon 24.):

- 1. razred: šest učenika zaokružilo je tvrdnju DA (32 %), dok je 13 učenika zaokružilo tvrdnju NE (68 %).
- 2. razred: 10 učenika zaokružilo je tvrdnju DA (53 %), dok je 12 učenika zaokružilo tvrdnju NE (47 %).
- 3. razred: četiri učenika zaokružila su tvrdnju DA (22 %), dok je 14 učenika zaokružilo tvrdnju NE (78 %).
- 4. razred: šest učenika zaokružilo je tvrdnju DA (43 %), dok je osam učenika zaokružilo tvrdnju NE (57 %).

Grafikon 24. Učenici bi se upisali kao članovi KUD-a zbog putovanja

Izvor: vlastita anketa, 2019.

Trećina učenika je motivirana za pohađanje folkloru zbog putovanja. Putovanja s folklorom nude brojne mogućnosti poput: nastupa pred širom publikom, upoznavanje novih osoba, upoznavanje tuđe kulturne baštine, razgledavanje gradova/sela.

5.4. Rezultati istraživanja

Na temelju istraživanja provedenog u Osnovnoj školi Mate Lovraka u Županji (N=43) i KUD-u Tomislav i KUU-i Kristal Sladorana te u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića (N=73) s ukupnim brojem ispitanika od 116 učenika primarnoga obrazovanja dokazano je kako učenici koji pohađaju folklor kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost vole prisustvovati probama folkloru zbog zabave i zanimljivosti sadržaja, ali i raznolikosti plesova i pjesama s područja cijele Republike Hrvatske. Također, saznajemo da se plešu plesovi izvan granica Vukovarsko – srijemske županije pa čak i izvan granica Hrvatske (*Banat, Martinjsko kolo, Bunjevačko kolo*) te je to dodatan razlog odabira folkloru kod učenika. Omiljeni plesovi među učenicima s područja Županje su: *Kalendari, Oj, Ivane Ivaniću, Lenka i Moderni ples*, dok za omiljene pjesme učenici navode sljedeće: *Kalendari* (20 %), *Savo vodo* (13%), *Visom leteć* (9 %), *Lenka* (4 %), *Paun pase* (4 %), *Oj, Ivane Ivaniću* (4 %), *Oj, Dunave* (4%), *Kraljice* (2 %), *Oj, curice Marice* (2 %), *Tri djevojke žito žele* (2 %), *Laste prolaze* (2 %). Učenici nisu naveli ples Povračanac, no on se također uči na probama folkloru jer je obilježje županjske Posavine. Voditelji kulturno umjetničkog društva KUD- a "Tomislav" i KUU "Kristal Sladorana" su potvrdili kako se ples izvodi prilikom svakog šokačkog sijela, kao i plesovi koje su djeca izdvojila kao omiljene. Prilikom javnog nastupa učenici se osjećaju ugodno i ponosno te se iz odgovora moglo iščitati kako bi preporučili ostatku svojih prijatelja i poznanika kako je folklor jedna korisna aktivnost koja kvalitetno utječe na odgojno obrazovni proces učenika u osnovnoškolskome obrazovanju. Nadalje, 77 % učenika je ženskoga spola, dok je 23 % muškoga. Pretpostavljamo da je razlog tome što su djevojčice više zainteresirane za ples, dok su dječaci više vezani za sportske aktivnosti. Ukupno 66 % učenika kreće pohađati aktivnost u razdoblju primarnoga obrazovanja. Na postavljene hipoteze o zadovoljstvu učenika koji pohađaju folklor kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost dokazano je da je folklor zabavan te da ga učenici pohađaju zbog druženja, pjevanja i plesanja, nastupa.

Za vrijeme nastupa učenicima se najviše svidio pljesak gledatelja te su se osjećali uzbuđeno, lijepo i sretno. Na hipotezu pohađaju li učenici od 1. do 4. razreda folklor kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost dokazano je da pohađaju oni čiji su roditelji ili rodbina također članovi folkloru; posjeduju li vlastitu narodnu nošnju, ali i

znatiželja za tradicijom. Pedeset devet posto učenika od 1. do 4. razreda pohađalo bi folklor kao izvannastavnu aktivnost, dok bi 48 % učenika od 5. do 8. pohađalo u sklopu škole, a 41 % učenika od ukupnog broja voljelo bi učiti svirati tamburu. Broj bi se povećao ukoliko bi škole nudile izvannastavnu aktivnost. Od ukupnog broja ispitanika (N=116) 25 % učenika pohađa folklor kao izvannastavnu aktivnost. Uz folklor 83,7 % učenika bavi se još nekom slobodnom aktivnošću. Gotovo svi učenici smatraju kako je važno razgovarati o običajima i tradiciji te poštuju tradiciju koju im prenose roditelji, bake i djedovi.

6. ZAKLJUČAK

Tradicija i narodni običaji vrlo su važni za razvitak pojedine regije, u ovome slučaju Slavonije. Grad Županja s okolicom poznat je po folklornim običajima koji se njeguju tijekom cijele godine. Narodni se običaji prenose s koljena na koljeno, no svjedoci smo smanjenja broja stanovništva na istraživanom području te se očekuje zaborav folklornog nasljeđa u budućnosti. U povijesti na području Županje, zbog velikog interesa za folklor, su osnovana prva pjevačka društva "Tomislav" i "Kristal Sladorana" Županja koja su vršila značajnu kulturno-umjetničku zadaću, a koja danas njeguju izvanškolsku aktivnost za osnovnoškolsku djecu. Šireći zanimanje za glazbu, oni su svojim djelovanjem pridonijeli i izgrađivanju glazbene kulture u sredini u kojoj su djelovala. Folklorna društva njeguju učenje pjevanja, plesanja i sviranja za sve uzraste podijeljene u sekcije od najmlađih, osnovnoškolske i srednjoškolske sekcije kao izvanškolska aktivnost pa sve do rekreacijske sekcije za starije članove kao slobodnu aktivnost. Folklor se njeguje i u školama kao izvannastavna aktivnost. Učenici uključivanjem u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u Županji i Bošnjacima imaju priliku istraživati i sudjelovati u donošenju odluka, što može utjecati na razvoj samopouzdanja i samoinicijativnog preuzimanja odgovornosti. Upravo je folklor veliki nositelj tradicijske, kulturno – umjetničke kulture koji je prožet s radošću dječjeg duha. Za rad s učenicima zaduženi su učitelji koji su upoznati s elementima folkloru, vode izvannastavne aktivnosti te voditelji izvanškolskih aktivnosti. Učestvovanje u folkloru zahtijeva pažnju, trud, upornost, maštu, kreativnost, ali i želju za scenski nastup. Dječje stvaralaštvo izvodi se kroz pjesmu i ples uz elemente narodne kulture kroz prikaz brojalica, uspavanki, dječjih pjesama, dječjih igara s pjevanjem te narodnim običajima koji se uz recitacije, glumu te razne improvizacije razvija.

Provedenim istraživanjem potvrđuje se da djeca s područja Županje i okolice zbog očuvanja folklornog nasljeđa rado biraju izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost folkloru. Prikupljenim podacima potvrđuje se da su djeca zadovoljna aktivnošću. Bazirano na njihovim odgovorima, veći broj polaznika folkloru bio bi ukoliko bi škole nudile izvannastavnu aktivnost. S obzirom da je su za potrebe ovog Diplomskog rada ispitane tek dvije osnovne škole, ostaje otvoreno pitanje: Koliki je postotak učenika po drugim osnovnim školama koji pohađaju folklor, odnosno bi li postotak

zainteresiranih bio isti ako bi sve škole nudile folklor kao izvannastavnu aktivnost. Rezultati pokazuju kako učenici u Županji i Bošnjacima poštuju narodne običaje i ljude koji se bave folklorom te s druge strane folklor smatraju zanimljivom izvannastavnom i izvanškolskom aktivnošću. Rezultati istraživanja potvrđuju postavljenu hipotezu jer učenici koji pohađaju folklor su zadovoljni tom aktivnošću te bi je rado preporučili svojim prijateljima. Nadalje, potvrđuje se da učenici od 1. do 4. razreda zaista pohađaju folklor koji se nudi u sklopu slobodnih aktivnosti u školi ili izvan škole, posebno učenici čiji roditelji i/ili rodbina pohađaju spomenutu aktivnost te posjeduju vlastitu narodnu nošnju.

Folkloro nasljeđe bitno je za daljnji razvoj grada Županje i njezine okolice radi očuvanja kulturne tradicije te su upravo učitelji i voditelji folkloru važni za njegovanje i poticanje folkloru kao izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Možda bi vertikala u učenju i poučavanju folkloru mogla biti sastavni dio, ne samo osnovnih škola i kulturno umjetničkih društva, već i sastavni dio srednjih škola i fakulteta koji obrazuju učitelje primarnoga obrazovanja kako bi sve škole imale mogućnost pružanja folkloru kao izvannastavne aktivnosti.

7. LITERATURA

1. Barić, R., Caput Jogunica, R. (2015): *Izvannastavne i izvanškolske kineziološke aktivnosti i sadržaji za učenike od 1. do 4. razreda osnovne škole*, Školska knjiga, Zagreb.
2. Ceribašić, N., Marks LJ. (2009): *Izazov tradicijske kulture*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb.
3. Cindrić, M. (1992): *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole*, *Život i škola*, 41:49-67.
4. Duran, M. (2003): *Dijete i igra*, Naklada Slap, Zagreb.
5. Ilić, L. O. (1997): *Narodni slavonski običaji sabrani i potpisani po Luki Iliću, Oriovčaninu*, Gradsko poglavarstvo grada Novske, Novska.
6. Janjić, I. (1983): *80 Godina Tomislava*, Županija 1983., Kulturno - umjetničko društvo Tomislav, Županija.
7. Janjić, I. (2003): *Zavičajna tkanica*, Hrvatski radio Županija d.o.o., Županija.
8. Jurišić, G., Palmić Sam R. (2002): *Brojalica snažni glazbeni poticaj*, Adamić d.o.o., Rijeka.
9. Knežević, G. (2002): *Naše kolo veliko*, Ethno d.o.o., Zagreb.
10. Knežević, G. (2005): *Srebrna kola*, Zlaten kotač, Ethno d.o.o., Zagreb.
11. Marošević, G. (2016): *Folklorna glazba*, Mozaik d.o.o., Zagreb.
12. Marošević, G. (2010): *Susret folkloristike i antropologije u Hrvatskoj etnomuzikologiji*. U: M. Hameršak i S. Marjanid (ur.): *Folkloristička čitanka*. Zagreb: AGM, str. 479-509.
13. Maričić, M. (2003): *Tomislav 1903.-2003. županjski spomenar*, Kulturno – umjetnička udruga Tomislav, Županija.
14. Matejić. Z. (1978): *Simbolička igra kod dece predškolskog uzrasta*, Magistarski rad, Beograd, 1978.b.
15. Makjanić, V. (1984): *Hajd' u kolo dječice igre s pjevanjem*, IRO Školska knjiga, Zagreb.
16. McCarthy, K. (2000): *The effects of student acivity participation, gender, ethnicity, and socio-economic level on high school student grade point averages and attendances*, [Electronic Version] National Association of African American Studies & National Association of Hispanic and Latino Studies, (ERIC Document Reproduction Service No. ED 457173).
17. Plenković, J. (1997): *Slobodno vrijeme i odgoj*, Zadar: Filozofski fakultet.

18. Leopold, S. (1995): *Tambura u Hrvata*, Golden marketing, Zagreb.
19. Svalina, V., Proleta J.: *Odgovorna uloga izvannastavnih glazbenih aktivnosti*, Život i škola, br.26 (2/2011), god. 57., str. 134.-153.
20. Zebec, T. (2016): *Folklorni ples*. U: Maljković D., Opačić V. I., Hrvatski običaji i druge tradicije, Mozaik knjiga d.o.o., Zagreb.

Mrežni izvori:

1. Bisernica
[Preuzeto s: <http://www.lzmk.hr/izdanja/leksikoni/39-izdanja/natuknice/309-bisernica>, 6. 6. 2019.]
2. Brač i Bas
[Preuzeto s: <http://www.kudsskzh.ch/index.php/hr/ostali-sadrzaji/134-vrste-tamburaskih-instrumenata>, 6. 6. 2019.]
3. Filipovčice
[Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19564>, 6. 6. 2019.]
4. Ljelje ili kraljice
[Preuzeto s: <https://macevni-plesovi.org/obicaji/ophod-gorjanskih-ljelja/>, 6.6.2019.]
5. KUU Kristal Sladorana
[Preuzeto s <https://kuu-kristal-sladorana.com/> , 13. 5. 2019.]
6. Pavić S. (2013): Brojalice
[Preuzeto s: <http://www.roditelji.hr/vrtic/2368-brojalice/> , 16. 3. 2019.]
7. Svalina, V. (2012). Tradicijsko pjevanje u glazbeno-folklornim područjima panonske zone. U: B. Žakula (ur.) 17. seminar folklor panonske zone. Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka, str. 184- 192. [Preuzeto 23. 3. 2019. s: https://bib.irb.hr/datoteka/590356.Svalina_Vesna_-_Tradicijsko_pjevanje_u_glazbeno-folklornim_podrucjima_panonske_zone.pdf]
8. Šokačko sijelo
[<https://zupanja.hr/index.php/kultura/sokacko-sijelo>, 6. 6. 2019.]
9. Župan, S. (2018): Šokačko kolo dobilo status nematerijalnog kulturnog dobra, dostupno na [URL: <http://www.glas-slavonije.hr/385760/4/Sokacko-kolo-dobilo-satus-nematerijalnog-kulturnog-dobra-RH>] , [Pristupljeno 10. 3. 2019.]

8. SAŽETAK

Folklor kao tradicionalni ples najrašireniji je oblik plesa u Slavoniji. Folklor kao aktivnost nudi sastavnice: pjevanje, sviranje, plesanje i prezentiranje narodne nošnje. Njime se osim starijih ljudi bave i djeca. Upravo su djeca vjerni prenositelji tradicije i kulturne baštine na razigran i kreativan način. Grad Županja poznat je po folkloru, s među mlađom populacijom jedan od omiljenih aktivnosti. U skladu s time osnovana su kulturno umjetnička društva koja nude folklor kao izvannastavnu aktivnost. U Županji već godinama djeluju KUD "Tomislav" i KUU "Kristal Sladorana". Neke osnovne škole nude folklor kao izvannastavnu aktivnost. Izvannastavne aktivnosti posebni su programi koji se organiziraju i provode u školi, a izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima, i drugim institucijama izvan škole. Kroz spomenute aktivnosti učenici se osposobljavaju za vrednovanje i stvaranje kulturnih navika.

U ovome radu istraživani su folklorni elementi: pjevanje, plesanje, sviranje i narodna nošnja. Dječje stvaralaštvo prikazuje se kroz nekoliko vrsta, a to su: brojalice, uspavanke, dječje pjesme, dječje igre s pjevanjem te narodni običaji koje prenose starije generacije mlađim naraštajima.

Temeljem analize postojeće literature o narodnim slavonskim običajima, dječjim narodnim plesovima, bogatstvom grada Županje i sela Bošnjaci s mnogim sačuvanim folklornim običajima analiziralo se koliko učenika primarnoga obrazovanja je zainteresirano za folklor (izvannastavna ili izvanškolska aktivnost). Istraživanje je provedeno u Županji KUD-u "Tomislav" i KUU-i "Kristal Sladorana" s učenicima od 1. do 8. razreda te u Osnovnoj školi fra Bernardina Tome Leakovića u Bošnjacima s učenicima od 1. do 3. razreda. Također, istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi Mate Lovraka u Županji s učenicima primarnoga obrazovanja (1.- 4. razred). Podaci su se prikupljali putem anketnog listića koji je sadržavao pitanja otvorenoga tipa i alternativnoga tipa. Dobiveni rezultati istraživanja pokazali su što se učenicima najviše sviđa na probama folkloru, omiljene pjesme i plesove te koja je zainteresiranost učenika za Folklor kao aktivnost na području Županje i Bošnjaka.

Ključne riječi: *dječje stvaralaštvo, folklor, izvannastavna aktivnost, izvanškolska aktivnost, tradicija, pjevanje, ples, sviranje*

9. SUMMARY

Folklore as traditional dance is the most widespread form of dance in Slavonia. Folklore as an activity offers components: singing, playing, dancing and presenting folk costumes. Apart from older people, children are also involved. Children are true carriers of the tradition and cultural heritage in a playful and creative way. The town Županja is famous for its folklore, and among the younger population it is one of favorite activities.. Accordingly, the cultural and artistic associations have been founded offering folklore as an out of school activity. In Županja, KUD "Tomislav" and KUU "Kristal Sladorana" have been operating for years. Some elementary schools offer folklore as an extracurricular activity. Extracurricular activities are special programs are organized and implemented in school and out of school activities make different organizational and programmatic forms of gathering pupils in companies, clubs, and other institutions outside the school. Through these activities, students are trained to evaluate and create cultural habits.

In this paper, it was researched the folk elements: singing, dancing, playing and folk costumes. Children's creativity could be show through several types, namely: nursery rhymes, lullabies, children's songs, children's games with singing and folk customs that transmit older generations to younger generations.

Based on the analysis of the existing literature on the folk customs of Slavonia, children's folk dances, the wealth of the city Županja and village Bošnjaci with many preserved folk customs, it was analysed how many primary education pupils are interested in folklore (extracurricular or out of school school activity). Research was conducted in KUD "Tomislav" and KUU "Kristal Sladorana" with pupils from 1st to 8th grade and in the Primary School of Br. Bernardina Tome Leaković in Bošnjaci with students from 1st till 3rd grade. Also, the research was conducted in Primary School Mato Lovrak in Županja with Primary Education Pupils (1st to 4th grade). Data were collected through a questionnaire containing open-ended questions and an alternative type. The results of the research showe why pupils like to rehearsals folklore, the most popular songs and dances, and how many of them are interested for Folklore as activity in the area of Županja and Bošnjaci.

Keywords: children's creativity, traditional dance, an extra-curricular activity, school activity, traditions, singing, dancing, playing

10. PRILOZI

PRILOG 1.

Anketni upitnik

FOLKLOR U IZVANNASTAVNOJ I IZVANŠKOLSKOJ AKTIVNOSTI UČENIKA PRIMARNOGA OBRAZOVANJA U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI

Prikupljeni podaci anketiranja koristit će se u svrhu pisanja Diplomskog rada kao znanstveni materijal.

1. Spol M Ž (zaokruži)
2. Razred _____
3. S koliko godina si krenuo/la na folklor? _____
4. Što ti se najviše sviđa na probama folkloru? (*npr. pjevanje, plesanje, druženje, putovanja, oblačenje nošnje i drugo*)

6. Jesi li imao/la javnih nastupa? _____

7. Što ti se najviše svidjelo za vrijeme nastupa i kako si se osjećao/la?

8. Pohađa li netko od tvojih prijatelja folklor?

9. Bave li se tvoji roditelji plesom? _____

10. Koja ti je najdraža pjesma koju si naučio/la?

11.Koji ti je najdraži ples koji si naučio/la?

12.Koja ti je najdraža igra koju si naučio/la?

13.Smatraš li da bi tvoji prijatelji trebali ići na folklor, ako da zašto?

14.Baviš li se još nekom slobodnom aktivnošću?

PRILOG 2.

ANKETA O TRADICIJSKOME FOLKLORU (PJEVANJE, PLES I SVIRANJE)

**FOLKLOR U IZVANNASTAVNOJ I IZVANŠKOLSKOJ AKTIVNOSTI UČENIKA
PRIMARNOGA OBRAZOVANJA U ŽUPANJI I NJEZINOJ OKOLICI**

Prikupljeni podaci anketiranja koristit će se u svrhu pisanja Diplomskog rada kao znanstveni materijal.

Ukoliko se slažete s odgovorom zaokružiti DA, ukoliko se ne slažete s odgovorom zaokružiti NE.

1. Folklor mi se čini kao zabavan i zanimljiv. DA NE (zaokruži)
2. Ljudi se trebaju zanimati za običaje i kulturu svojega mjesta. DA NE
3. Poštujem ljude koji se bave folklorom. DA NE
4. Moji roditelji/bake i djedovi imaju narodnu nošnju. DA NE
5. O običajima mi pričaju moji roditelji/bake i djedovi. DA NE
6. Netko od moje obitelji je član folkloru u KUD-u. DA NE
7. Posjedujem vlastitu narodnu nošnju. DA NE
8. Kada bih imao/la narodnu nošnju, bavio bih se folklorom. DA NE
9. Volio/voljela bih da u školi postoji folklor od 1. do 4. razreda. DA NE
10. Volio/voljela bih da u školi postoji folklor od 5. do 8. razreda. DA NE
11. Volio/voljela bih naučiti svirati tamburu. DA NE
12. Volio/voljela bih plesati folklorne plesove. DA NE (zaokruži)
13. Volio/voljela bih pjevati folklorne napjeve DA NE (zaokruži)
14. Pohađam Folklor kao IZVANNASTAVNU aktivnost – IZVANŠKOLSKU aktivnost -
NE POHAĐAM (zaokruži)
15. Upisao/la bih se kao član KUD-a jer bih volio/voljela putovati na nastupe. DA NE

PRILOG 3.

SUGLASNOST ZA RODITELJE

Ovom izjavom, ja _____ (ime i prezime roditelja) iskazujem da sam suglasan/na i da dajem dopuštenje da _____ (ime djeteta) bude anketirano u svrhu prikupljanja informacija za Diplomski rad s temom *Folklor u izvannastavnoj i izvanškolskoj aktivnosti učenika primarnoga obrazovanja u Županji i njezinoj okolici.*

Podaci dobiveni ovim istraživanjem bit će strogo povjerljivi i čuvani.

Potpis roditelja

PRILOG 4. SUGLASNOST

SUGLASNOST

Ovom izjavom, ja _____ (ime i prezime roditelja) iskazujem da sam suglasan/na i da dajem dopuštenje da _____ (ime djeteta) bude anketirano u svrhu prikupljanja informacija za Diplomski rad s temom *Folklor u izvannastavnoj i izvanškolskoj aktivnosti učenika primarnoga obrazovanja u Županji i njezinoj okolici* studentice Dijane Filipović.

Potpis roditelja

PRILOG 5. SUGLASNOST RAVNATELJA

Sveučilište Josipa Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Akademska godina 2018./2019.

Poštovani ravnatelju,

za potrebe diplomskog rada studentice učiteljskog fakulteta Dijane Filipović, pod vodstvom mentorice doc. dr. sc. Ivane Paule Gortan – Carlin, provodimo istraživanje na temu: *Folklor u izvannastavnoj i izvanškolskoj aktivnosti učenika primarnoga obrazovanja u Županji i njezinoj okolici.*

Prikupljeni podaci istraživanja koristit će se u svrhu pisanja Diplomskog rada kao znanstveni materijal te će svi podaci dobiveni ovim istraživanjem biti strogo povjerljivi i čuvani.

SUGLASNOST

Suglasan(a) sam sudjelovati u istraživanju

(potpis ravnatelja/ice)

Datum:

PRILOG 6. Popis slika

Slika 1. Jedan od sačuvanih znakova "Tomislava"

Slika 2. Obred šokačkih kraljica ili ljelja

Slika 3. Šokačko kolo

Slika 4. Mladi tamburaši u narodnoj nošnji s basprimom (lijevo) i primom (desno)

Slika 5. Županjska svečana narodna nošnja

Slika 6. Županjska radna narodna nošnja

Slika 7. Dječja narodna nošnja

Slika 8. Prikaz djece u izvođenju brojalice

Slika 9. Kalendar

Slika 10. Prikaz plesa Povračanac

Slika 11. Tekst pjesme Laste prolaze

Slika 12. i 13. Prikaz dijela igrokaza Betlema

PRILOG 7. Popis grafikona

Grafikon 1. Spol ispitanika izražen u postocima (%)

Grafikon 2. Školski razred ispitanika izraženo u postocima (%)

Grafikon 3. Dob učenika s kojom su krenuli na folklor

Grafikon 4. Učenicima se na probama sviđaju elementi folklor

Grafikon 5. Doživljaj za vrijeme nastupa

Grafikon 6. Najdraža pjesma ispitanicima

Grafikon 7. Najdraži ples

Grafikon 8. Najdraža dječja igra

Grafikon 9. Folklor mi je zabavan i zanimljiv

Grafikon 10. Smatram kako bi se ljudi trebali zanimati za običaje

Grafikon 11. Razgovori o običajima u obitelji

Grafikon 12. Članovi obitelji pohađaju folklor u KUD-u

Grafikon 13. Posjedovanje vlastite narodne nošnje među učenika primarnoga obrazovanja

Grafikon 14. Posjedovanje narodne nošnje u obitelji

Grafikon 15. Posjedovanjem vlastite narodne nošnje potaknulo bi me na folklor

Grafikon 16. Želja za folklornom od 1. do 4. razreda

Grafikon 17. Pohađanje folkloru u školi (1. – 4. razred)

Grafikon 18. Želja za aktivnošću Folklor u sklopu škole od 5. do 8. razreda

Grafikon 19. Želim naučiti svirati tamburu

Grafikon 20. Plesanje folklornih plesova (po razredima)

Grafikon 21. Želim pjevati narodne napjeve (po razredima)

Grafikon 22. Ukupan broj učenika koji bi voljeli učiti pjevati narodne napjeve

Grafikon 23. Pohađanje izvanškolske aktivnosti Folklor od 1. do 4. razreda

Grafikon 24. Učenici bi se upisali kao članovi KUD-a zbog putovanja